Частково опубліковано в часописі „Дзвін“,
ч. 4(882), квітень 2018, с. 129–155

LUBO MACIUK:

ПОВЕРНЕННЯ,
ЯКОГО НЕ СТАЛОСЯ.

Позбирав Ромко Мацюк

у Львові, 2015

Львівська обласна відділення
Музичного товариства УРСР

Львівська обласна філармонія

У приміщенні
концертного залу ім. С. Людкевича
(Вул. Чайковського, 7)

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ 100-річчю Української діаспори

ВЕЧІР УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

Співає відомий український тенор

„МАЕСТРО БЕЛЬКАНТО“
„КАМЕРЗІНГЕР“

ЛЮБОМИР МАЦЮК
(США)

Творча зустріч митця після багаторічних успішних концертів в Австралії, Бразілії, США, Канаді, Австрії та багатьох інших країнах світу

У програмі:
Українські народні, історичні, козацькі пісні, твори українських композиторів О. Нижанківського, В. Матюка, Я. Лопатинського, Д. Січинського, А. Кос-Анатольського, О. Бобикевича, М. Колесси, Д. Волошина, С. Людкевича, Г. Китастого, Б. Лятошинського та пісні Січового Стрілецтва

У програмі бере участь М. БАРАН

Початок о 19 год. 30 хв.

ЗМІСТ

Від подавача. 5
ЛЮБО МАЦЮК. „В ПОЛОНІ ПІСНІ“ 9
[ДИТИНСТВО – МУЗІНСТИТУТ] *9*
СТРІЧА З С. КРУШЕЛЬНИЦЬКОЮ *13*
ПЕРШИЙ КОНКУРС МОЛОДИХ СПІВАКІВ *14*
ПЕРШИЙ ВИСТУП *16*
ЗНОВУ У ЛЬВІВ *17*
У ВІДНІ *17*
В ДОРОЗІ ДО БРАЗИЛІЇ *19*
БРАЗИЛІЯ *20*
СПІВАЄМО ДЛЯ ПРЕЗИДЕНТА БРАЗИЛІЇ *23*
САН ПАВЛО *24*
БЛЮМЕНАУ *25*
РІО ДЕ ЖЕНЕЙРО *25*
ЗНОВУ В БЛЮМЕНАУ *26*
ЗНОВУ У КУРИТИБІ *27*
НАШІ ПЕРШІ ПЛАТІВКИ *29*
БУЕНОС АЙРЕС – АРґЕНТІНА *29*
ТУРНА ІЇ ПО США І КАНАДІ *30*
ВИЇЗД ДО США *31*
США–КАНАДА–ЄВРОПА *31*
УРИВКИ МУЗИЧНИХ КРИТИК ТА ВРАЖІНЬ З КОНЦЕРТІВ ЛЮБО МАЦЮКА 37
УРИВКИ МУЗИЧНИХ КРИТИК ТА ВРАЖІНЬ З КОНЦЕРТІВ ІЇ МАЦЮК 40
УРИВКИ МУЗИЧНИХ КРИТИК ТА ВРАЖІНЬ ЗІ СПІЛЬНИХ КОНЦЕРТІВ 44
КОПІЇ ВІДГУКІВ З ПРЕСИ 47
ЛИСТИ 49
Великих слів велика сила… *49*
Ода до пісні 68

Від подавача.

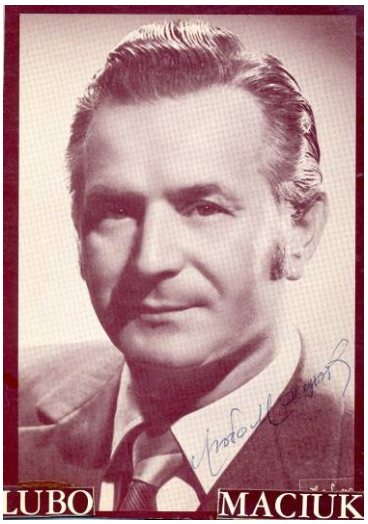

У квітні 1989го року, після відвідин у Варшаві свого першого стриєчного брата, Любомира Мацюка, я привіз до Львова і передав його рідному братанкові, Оресту Мацюку, машинопис спогадів. Цей машинопис зостав пізніше оцифрований у Відділі інформаційних технологій Наукової бібліотеки ЛНУ ім. Івана Франка. Після чого я на роки втратив його слід. Бібліотека планувала опублікувати „Спомини“ у 2003му році четвертим числом серії „Мемуари і документи“ Інституту літературознавчих студій, разом з додатковими матеріялами, поданими, як і сам машинопис, Директорові бібліотеки п-ві Богданові Якимовичу дружиною Ореста Мацюка Надією після смерті чоловіка. Я теж подав декілька світлин, які зостали відсканованими. Десь біля 2009го року Бібліотека поділилася зі мною всіма цими електронними матеріялами. В оцьому документі залишилися нерозшифровані місця. Я зробив багато коректури і додав деякі коментарі. Стиль і правопис Автора збережений майже повністю. Як виглядає, певне число сторінок уже перейшло коректуру у Відділі інформаційних технологій Бібліотеки. Тому зараз не можна відновити окремих моментів правопису Автора – наприклад, зустрічається різнописання Чикаго, Чікаґо, і Шикаго. Автор, до речі, швидше за все, не мав літери „ґ“ на друкарській машинці. Другим таким моментом є написання назв народів з великої літери, як було прийнято раніше: в редагованих спогадах трапляються як „українці“, та і „Українці“, а також „Німці“. У листах, писаних рукою, Автор дотримується виключно форми „Українці“ з великої літери. Електронний текст „Споминів“ розірваний на дві нерівні часті матеріялами з преси, які містять відгуки про виступи Любо (таке його сценічне ім'я) та Її Мацюків. Я перемістив усі ці „реклямні“ матеріяли у сам кінець.

Я дякую п-ні Надії Детюк з Відділу інформаційних технологій та заступникові директора п-ві Григорію Чопику за надані мені електронні матеріяли.

У листі за грудень 1988го року Любомир пише: „Першу частину моїх споминів „В полоні пісні“ видрукувала „Праця“ у Бразилії. Це тижневик оо. Василіян. Тепер закінчую другу частину, але не знаю, хто буде друкувати. Може можна буде видати скромну книжечку, хто знає. Наші у УРСР мене ані Її не знали, в Польщі трудно, бо я американець а на Заході наші тим не цікавляться, бож я не „партійний“. Таке то життя без Батьківщини але я не оплакую того.“

Любомир мріяв побачити родину, Львів, могилу матері на Янівському кладовищі, до впорядкування якої він приклався фінансово через Ореста Мацюка. Судилося побачитися тільки з братанницею Оленою, яка, на його запрошення, побувала у Варшаві в серпні 1988му році, та, невдовзі опісля, – зі мною, теж запрошеним до Варшави. З Орестом, який неодноразово відвідував свою матір у Варшаві, Любомир бачився десь у серпні 1986го року в її домі, і, правдоподібно (зі слів п-ні Надії Мацюк) у Щеціні —

перед смертю. З родиною у Ракобовтах (тіточною сестрою Марією, за чоловіком Мороз) він листувався з Польщі.

Мимо того, що мої Батьки, а по смерті Батька – і я особисто, десятки років листувалися з Любомиром, я мало про нього знав. З розмов у Варшаві пам'ятаю тільки його зауваження „ми всі були мельниківцями“ (не йшлося, очевидно, про якісь збройні чини, а швидше за все, ідеологічне спрямування та громадську діяльність).

Від родини, чи то у Львові, а чи в Ракобовтах, чув я, що, в часі німецької займанщини, Любомир, в поїздці до України, допомагав якомусь німецькому офіцерові добути відомості про походження дружини того, яку підозрювали в жидівському походженні, – для її виправдання. Цікаво було-б віднайти когось з отої родини!

Дружина Ія родом з Кам'янця-Подільського. Любомир не пише, де вони познайомились. У мене залишились непевні спогади про те, що я мусив десь почути, що під час війни Любко відвідував ці краї.

Також залишилось у мене враження, з розмови з Любком, що фронтову границю на Захід, при наступі Москалів у 1944му році, він уже перетинав нелегально; можу помилятися. Зате добре пам'ятаю про причини їх з Ією виїзду до Бразилії. Зі слів Любомира, Москалі в американській окупаційній зоні почувалися, як удома. Під час одного з концертів, радянський ґенерал запитав: „Почему вы не поёте на Родине?“. Перелякана пара співаків „на другий день зібрала валізи“…

Любко не згадує про той епізод із свого польського побуту, коли він, в роках 1980–1984, був одружений з певною панею на ім'я Тереза, називаючи свою Ванду „другою дружиною“. Не вважаю, що понижую Його пам'ять цією згадкою. Правда важлива для біографістики.

Любомир відійшов 17го лютого 1991го року, як записано в „Acti Zgonu“, електронний зняток з якого присутній в оцьому „ АРХІВІ ІВАННИ та ЯКОВА МАЦЮКІВ“. Похований у Щеціні (Польща) з дому, де замешкав разом з дружиною Вандою: *ul. Malinowa 7/2 71-483 Szczecin, Polska.*

Про дату свого народження в листі від 30го серпня 1990го року до стриянки Іванни Мацюк він пише так: „Дата мойого народження (правдива) це 30. 9. 1920 а батько мені з різних причин виробив документи на 30.9.1916 і це мені допомогло і такі дати у мене на пашпорті.“

Невеличкою загадкою для мене є правопис Любка, як людини з діяспори, яка вчилася письма за до-радянськими нормами, а в листах дотримується таких сучасних правил, як непом'якшення літери „л“ (вишли рекламу, плани, я планував) та йотування літери „а“ („матеріали“ замість „матеріяли“), а також „різний“ замість „ріжний“, закінчення „-і“ в родовому відмінку іменників жіночого роду („бажаємо витривалості“, „бажаю Вам терпеливості“ замість „витривалости“, „терпеливости“), хоча ще у 1987у році в „Оді до

пісні“ він писав „сльози радости“, та й у поштівках-поздоровленнях трапляється „радости“…

Ще одна загадка:

„У Проскурові вся цивільна влада з перших же днів німецької окупації перебувала фактично в руках відтинку ОУН, який очолював Андрій Мельник…

Осередки ОУН були створені фактично в кожному закладі й установі Проскурова. Чи не найбільшою дієвістю з-поміж них вирізнялася організація в редакції газети «Український голос» – часопису управи м. Проскурова та окружної управи, перше число якого вийшло у світ 30 вересня 1941 року…

Досить часто газета публікувала матеріали про справи Проскурівського міського театру… Активними пропагандистами національної ідеї були директор театру Любомир Мацюк, запрошені з Києва режисер Безкоровайний та артистка балету Ольга Ковальчук, місцеві актори.“

[Цитую за інтернет-виданням «журнал "Вітчизна" №7-8, 2006 р.», розвідка Василя Горбатюка „Анатоль Юриняк: Таємниця справжнього імені“

Як згадувалося вище, оригінал „Споминів“ Любомира оставсь недоступним для мене. Мої пізніші багаторічні спроби і наполягання щодо віднайдення ориґіналу не увінчалися успіхом. Аж от, несподівано для мене, в 2020му році Львівське ТзОВ видрукувало книжечку «Любо Мацюк. У полоні пісні.» Публікацію підготував і додав свою частину, під назвою «Їх двоє усього таких: славні Ія та Любо», Влодко Карпин. З післямови довідуємося, що „…архіви ці В. Карпин… домовився з п. М. Дядюк, завідувачкою відділу рукописів Львівської національної книгозбірні імені В. Стефаника про належне збереження їх…“ На мою думку, літературний редактор надто вільно повівся з текстом. Окрім цього, книжечка може містити помилки,— скажімо, в коментарі Упорядника на сторінках 61й та 91й Орест Мацюк, стриєшний братанок Любо Мацюка, обізваний стриєшним братом, тоді як оцей останній—це Роман Мацюк, син Якова, рідного брата Любомирового батька.

ЛЮБО МАЦЮК.
„В ПОЛОНІ ПІСНІ“

(„На крилах пісні“)
СПОМИНИ
– Наша мистецька Одісея –

[ДИТИНСТВО – МУЗІНСТИТУТ]

Від батьків мені відомо, що я народився в селі Унятичі (коло Нагуєвич) в дрогобицькому повіті. Місце мойого народження пізнав я пізніше, коли учився в українській гімназії ім. Івана Франка, відвідуючи моїх друзів: Криська, Стецяка та рідню пароха о. Німиловича (Марійка, Дарія, Славко, Юрко).

Моє дитинство запам’ятав зі села Воля Якубова, що коло Дрогобича, де мій Батько був керівником школи. Пригадую добре наш дім, сад, церкву і родину пароха о. Баранецького, а з його дітьми Ярославою і Мирославом учились в українській гімназії в Дрогобичі.

Пізніше Батька перенесли до підгірського села Попелі коло Борислава. Тут і почалося моє чудове дитинство та юні роки аж до закінчення гімназії. З того часу вже добре пам’ятаю моїх обох братів Славка й Зенка, котрі приїздили до нас на свята і Ферії[1] ще самі а пізніше зі своїми дружинами. Там же скристалізувались образи моїх Батьків, наших приятелів та моїх ровесників. Там, правдоподібно, зродилась моя любов до музики а передусім, до співу. Батько мій зорганізував мішаний хор, якого співанки відбувались у залях великої мурованої школи де містилось й наше гарне мешкання. Я залюбки прислуховувався тим співанкам та грі на скрипці, якої вживав Батько до розучування хорових пісень. Почав я ближче цікавитись тою скрипкою і з часом почав вигравати свої мелодії та народні пісні. Коли Батьки довідались, що я „граю“, попросили щоб дещо заграв і вже з того дня я явно грав собі залюбки, хоч і без нот. Відтак Батько запізнав мене з нотною грамотою і завдавав мені деякі вправи. Мушу признатись, що не було в мене терпеливості до того, але зате я радо імпровізував або грав українські народні пісні, які дуже часто моя Мати співала їх зі мною своїм гарним м’яким альтом.

Властиво пригадую, що уся моя рідня мала гарні голоси котрі я подивляв підчас свят, коли усі ми бували разом і завжди приймали наших гостей. Хочу тут згадати, що в нашому домі дуже часто бували люди чи то з села чи з Борислава. За прикладом Матері я також почав наспівувати ті самі мелодії, які вигравав на скрипці, а моя Мати зауважила, що я маю дуже гарний голос і добре вухо, заохочувала мене до співу і часто ми співали в дуеті, тобто я високо, а Мати другим голосом. Бувало приходив і Батько і тоді вже було тріо зі скрипкою. Яка ж це була для мене радість, годі тепер описати. Дійшло до того, що деякий час я навіть спав зі скрипкою. Коли я підріс Батько прийняв мене до свого хору і я співав сопраном. Пізніше, будучи в гімназії та

[1] Свята [пояснення моє – Р.М.]

пройшовши зміну голосу, співав тенором. Часто співав я в церкві „Вірую“ та провадив тенорові партії в хорі Батька. Підчас навчання у Дрогобичі я жив в українській бурсі на вул. Івана Хрестителя, у приміщенні старої гімназії та продовжував співати в шкільному хорі, спочатку сопраном а пізніше перейшов до альтів.

В роках 1930 – 31 польська влада закрила гімназію ім. І. Франка, як і багато інших шкіл, Батько перевів мене до семінаря (також гімназія) в Рогатині де я перебув тільки один рік. Там, між іншим, я вперше зустрівся з др. Б. Кудриком, ексцентричним музикою і композитором, сином пароха в Рогатині, котрий був мені далеким кузином по стороні моєї матері. Там також мій голос перейшов „мутацію“ але я не перестав співати в хорі а через темніший тембр перейшов до баритонів. Після повороту до Дрогобича, де знова почала діяти українська гімназія, я надалі співав у хорі баритоном. Чомусь так буває, що в хорах найслабшими бувають перші тенори. І у нашому шкільному хорі, котрий провадив мій незабутній опікун і приятель, проф. Михайло Іваненко, колишній царський офіцер, і співав (бас-баритон), тенори завжди мали труднощі з високими позиціями і тому диригент запрошував до помочі нашого професора української мови Сольчаника, котрий мав чудовий ліричний тенор. І от на одній співанці не було нашого „соловейка“ Сольчаника і наші тенори не могли порадити собі з горішніми тонами (la-si).

Я не видержав, пересунувся до них і „свиснув“ своїм голосом ті горішні тони. Диригент перестав диригувати, хор замовк, а я настрашився, що мабуть погано заспівав. „І чого ж“ „та сать сать“ (так сказать) мучишся у баритонах, коли маєш такий добрий тенор“ – запитав диригент? Усі закричали, загули і вже мене охрестили першим тенором а згодом і солістом хору. Ще й тепер пригадую деякі найкращі голоси нашого хору а це: Слава Кульчицька і Ірина Слонська, сопрани, Юрко Андрушків, Богдан Ісик – контрасти[?], Ярко Бенцаль (син акторів) та Міcько Дорош – другі тенори і Гриць Додорівський – перший тенор. Хай інші вибачають, але я вже забув імена інших хористів. З цього часу проф. Сольчаник, маючи заступника, рідше приходив на співанки, але на концертах, а спеціально у чоловічому хорі, ми оба „свистали“ усі високі тони а „та сать“ підморгував, усьміхався і радів.

Професор Іваненко почав мною більш цікавитись, послав мене до українського музичного інституту на навчання гри на скрипці (проф. Огроднік) та теорії (о. Сапрун). Директором Інституту був тоді знаменитий музик і диригент Б. Пюрко, який після проф. Іваненка провадив мішаний хор „Боян“. Був це чи не найкращий хор у Галичині до початку війни.

Першим моїм індивідуальним виступом, уже як студента солоспіву у Львові, був виступ на концерті в честь Т. Шевченка у 1938 році в тій же гімназії. Співав я тоді твори до слів поета та соля в хорі, вже під керівництвом проф. Пюрка, бо проф. Іваненко хворів на ішіас. Ох, скільки радості було у мене з цього виступу, годі описати.

Від того часу я не бачив свойого колишнього опікуна і інспіратора проф. Іваненка, бо я перебував у Львові, а пізніше воєнна хуртовина кинула мене за ріку Сян. І там, у Сяноці стрінулись ми знов а ще й до того з Михасьом Дебошем, котрого дуже любив наш диригент, бо Михась мав ще дар провадити хори. Пізніше він виїхав до США і у

Неварку провадив дуже добрий мішаний хор. Там же і я враз з дружиною Ією стрінулись з ним згадуючи давні юні дні.

В тім же Сяноці проф. Іваненко зорганізував добрий мішаний хор в якому я і Михась допомагали співати, а крім того я виступав на спільних концертах як соліст. До сьогодні пригадую концерт у Криниці в готелі Патрія, славного тенора Чепури. Образ нашого дорогого диригента проф. Іваненка ще й до сьогодні чіткий в моїх очах і в очах усіх його давніх учнів і хористів. „Мусиш бути співаком“ ще й до нині звучить у моїй пам'яті і було це поштовхом і заохотою до пізнання таємниць вокального мистецтва. Тих кілька теплих слів хай будуть заплатою йому за все.

В 1935 році Батько відійшов на емеритуру і тому переїхали до свойого нового дому в селі Кізлів коло Бузька над Бугом. Там мої Батьки мали багато поля після своїх батьків бо ж там Вони обоє народилися: Мати в Побужанах а Батько в Раковбутах.[2] Усе ж над Бугом і по сусідськи. Моїх дідів я не пам'ятаю, знаю що дідо по Батькові був кравцем, людиною письменною та посилав до шкіл двох синів. Батька і Якова (оба учителі). Микола залишився на господарці, та ще й дві доні, а Михайло виїхав до США, де я і його зустрів на нашому концерті в Чикаго. Якова пам'ятаю найкраще, бо він приїздив до нас часто на ферії. Тепер з Варшави переписуюсь з його дружиною[3] та сином Романом як рівнож з сином мойого найстаршого брата Ярослава, Орестом. Тут у Варшаві пізнав я доню сестри мойого Батька, Олену, похресницю моєї Матері. Вона старенька, вдова, і я дякую долі, що звела мене з нею, бо ж можу нею опікуватися.

Після закінчення гімназії поїхав я вже до Козлова і тоді мав я нагоду ближче запізнатися з родиною Батька, про котру вже згадував, та з родиною моєї Матері, а саме з сестрою і вдовою по братові і її п'ятьма дочками: Стефа, Зеня, Михася, Ірина, Дарка. Зеня живе в Ню Йорку і зветься Сидоракта, має двох синів: Ярка і Марка. Дарку, котра звалась Бавер, зустрів я з мужем (обоє поумирали) та двома синами: Петро і Улі, у Німеччині підчас моїх там виступів у 1962 році в Німеччині.

Батьки почали думати про моє майбутнє – треба було рішитись. Мене тягнуло до співу, але Батьки радили вивчити якесь друге звання на забезпечення. Ану ж голос заведе, говорили, то з чого житимеш тоді? Це сьогодні звучить практично але тоді… Вони ж не вірили, що я, українець, хоч громадянин Польщі, матиму змогу зробити співацьку кар'єру не відступивши від свойого народу. Виїзд за границю був під знаком сумніву. Кілька літ перед другою світовою війною почались невеселі часи в Польщі. для нас, української інтелігенції, майже не було шанси здобути добре звання. Найбільше, чого осягали наші, – це: священик, учитель, кооператор, маслосоюзник. Мати хотіла бачити мене гарно співучим священиком, бо ж в її родині по бабці, була ціла плеяда священиків включно з о. мітратом Воцяном.

Не зайвим буде сказати, що я таки записався в кандидати на теологічні студії у Львові (думаючи одночасно про науку солоспіву) але, дякувати призначенню, тодішній настоятель та єпископ Й. Сліпий не прийняв мене. Пропозиція Матері не

---

[2] Правильне написання назви села – *Ракобовти*; зустрічається *Ракóбути*, в польських документах *Rakobuty*, зрідка *Rakobolty*.

[3] Іванна–Марія Мацюк, з дому Гришко [пояснення моє – Р.М.]

пройшла. Батько радив вступити на Педагогічний Інститут, котрий якраз утворили при Університеті у Львові. Це було більше приманливе, бо нетреба було віддатись целібатові, будучи священиком, і давало мені більшу нагоду студіювати музику і спів. Ще до того відмовили мені виїзду до Загребу на медичні студії і до Праги на Університет.

Децизія запала: Педінститут, скрипка і спів. З благословення Батьків поїхав я до Львова і замешкав у брата Зенка на Клепарові, де він жив з дружиною Славою з Процików. І так почалося моє життя у Львові, котре незабаром збурила друга світова війна і примусила мене і майже усіх моїх товаришів, адептів мистецтва, покинути Львів та мандрувати на захід.

Студії у Педінституті не утруднювали навчання гри на скрипці та співу. Перший рік того навчання, не знаю чому, розпочав я у школі ім. Вєнавського, котру провадив визначний скрипаль, а також і співак, єврейського походження (прізвище забув). Він учив мене гри на скрипці та теорії, а співу учила славна співачка Франковська колор. сопран, котра була солісткою опери в Букарешті. Там стрінув я вже досить відому у Львові колор. сопрано Любу Суботів, доню укр. драм. актриси. Я так захопився лекціями співу, що майже щодня ходив на лекції і почав робити великі успіхи. Поволі занехав науку гри на скрипці, бо направду не мав терпіння перегравати потрібні вправи, а без них не міг сподіватися поступу в опануванні того найскладнішого інструменту. У царині мистецтва сам талант не вистарчає, є потрібна залізна дисципліна, праця і велика любов. За тою любов'ю я й пішов і, як бачив пізніше, не змарнував часу. Щоб не мішати одного з другим я закінчу розказувати про Педінститут, котрий закінчив перед початком війни.

Після року навчання співу я вже мусів виступати на шкільному концерті. Не знав я, що той мій перший виступ, на котрий приїхав мій Батько, змінить курс мойого навчання та включить мене в українське мистецьке оточення Львова, як це повинно б бути з самого початку. Пригадую, що на тому концерті виступив я у позиченому чорному костюмі, бо такого ніколи не мав, бо не любив. Чи боявся виступати перед глядачами? Спочатку ні, бо співаючи у різних хорах і виконуючи солові партії мав вже рутину і відвагу. Але тепер, мене повідомили, що на залі і то в першому ряді сидить строгий польський критик з довгою бородою, здається Шиманський, я дещо здрігнувся, бо його гостре перо, ще й до того для мене українця, могло б мені пошкодити або знеохотити до науки, а тому було б встидно перед друзями.

Ще й до того учителька сказала, що на залі є др. Барвінський і др. Людкевич оба з Укр. Музінституту ім. Лисенка. Не було часу на роздумування, бо прийшла черга на мене і я, як у сні, викотився з учителькою (акомпаніаторкою) на сцену. Рясні оплески мали бути заохотою до відважного співання. Побачивши усміхнене обличчя учительки я заспокоївся та ждав на перші акорди фортепіано. Першою піснею, котру я дуже любив, була італійська пісня „Ресоне?" („Чому?"), здається, Мартіні. Признаюсь, що та довга борода в першому ряді прикула мою увагу найбільше, а коли, скінчивши пісню, я побачив, що вона порушилась а над нею побачив я усміхнене обличчя, я також усміхнувся і набрав більше відваги. Друга пісня була співана на польській мові (забув заголовок, а третя – це чудова, тендітна мов рання квітка, „Веснівка" – Шашкевича–Матюка, котру пізніше я співав майже на кожному концерті. Все те пройшло як у сні,

і вже не тямлю, як закінчився концерт і хто мене запровадив на залю перед ту „бороду“. А „борода“ сказала „Bardzo pięknie, dziękuję Wam“. Уклонився я і, щиро дякуючи, схопив подану мені руку. Пригадую, що учителька моя цілий час держала мене за рукав, може боялась, щоб я не упав, не знаю. Коло „бороди“ стояли дві людині, котрих оригінальний вигляд і довге волосся були характерними ціхами музиків чи митців. Учителька представила мені наших визначних музикологів і композиторів: др. Барвінського і др. Людкевича. Вони вітали мене з успіхом і просили, щоб відійти з ними у куток, а тоді спитали, чому я не є учнем Укр. Музінституту. Радо приймемо Вас, приділимо Вам стипендію ім. О. Мишуги, і дамо Вам дуже добру учительку співу, котра є відомою співачкою. Я пообіцяв прийти до Інституту якнайскоріше і щиро подякував за таку милу несподіванку. Щойно тепер мій дорогий Батько підійшов до мене, а очі його блистіли вологістю сліз радості. Жалів, що не приїхав з Мамою, але не мав певности, як мені піде, а не хотів наражувати Мами на непотрібні переживання. Відпровадив я Батька до готелю і на „крилах пісень“ полетів на Клепарів. Вже за кілька днів полагодив я справу вступу до Музінституту та відвідав мою нову вчительку-співачку Дарію Бандрівську, і, як я довідався, племінницю нашої Соломії Крушельницької, котра, коротко перед вибухом війни, приїхала до Львова і жила в домі своєї сестри, матері моєї учительки. Саму Соломію пізнав я дещо пізніше, про що з приємністю розкажу.

Лекції співу відбувались в домі учительки, положеному напроти єзуїтського парку. Вже в короткому часі зустрів я там на лекціях моїх пізніших добрих друзів, Олеся Ройка – драм. тенор, Мирослава Антоновича – прекрасного баритона, Стефу Крацило – драм. сопран та ще інших учнів, котрих прізвищ вже не пам’ятаю, бо в житті ми розійшлися.

В Музінституті я познайомився з Мирославом Старицьким, Левком Рейнаровичем, Іваном Задорожним, Теодором Юськовим-Тереном. Декотрі з них були вже більше заавансованими співаками. Я цілою душею віддававсь навчанню співу, а в тому великою причиною і заохотою була моя учителька, особа надзвичайно цікава, культурна, прекрасна акомпаніаторка, знаменита співачка, котра з відданням учила своїх учнів. Крім того, я допомагав співати світським і церковним хорам. Мені дуже сподобалась праця диригентів хору, тому я ще додатково записався на диригентський курс під проводом др. М. Колесси. Моя учителька огорнула мене великою опікою, бо, як говорила, я дуже чутливий і податний ґрунт, відрізнюючись від інших музикальністю, ритмом і культурою. Лекції в її домі були для мене великою насолодою. Я ждав на них, вони мене будували. Часто після лекцій виходила мати учительки, маленька тендітна сивенька пані і просила ще заспівати „Ах де ж той цвіт“ – Нижанківського або „Веснівку“ – Матюка. Як казала мені, слухала нашого славного Мишуту, а мій голос та виконання тих пісень нагадував її його спів. Була це для мене неабияка похвала, хоч я ніколи не чув Мишуту. На лекціях співу я зауважив, що двері до другої кімнати були завжди підхилені.

СТРІЧА З С. КРУШЕЛЬНИЦЬКОЮ

Одного разу після лекції учителька говорить: Любомир, я хочу запізнати Вас з моєю тетою, славною Соломією Крушельницькою, котра приїхала до нас з Італії. І ось

виходить висока, сива гарна пані, підпираючись паличкою, а очі в неї мов зорі ясні та усміхнені. За нею мати моєї учительки. Кинувсь я до рук Соломії а вона мене цілує в чоло і каже: Вибачайте, що я від довшого часу підслухую Вас а от сьогодні не видержала і хотіла з Вами познайомитись. Ваш спів, інтерпретація, музична культура і голос пригадують мені нашого Мишугу, котрого спів я так любила. Зробіть мені приємність і заспівайте „Веснівку“. Мене з радости стиснуло в горлі а очі повні сліз. Успокоївшись я почав співати тільки для неї. В моїй уяві Вона була тою квіткою, що чарувала серце міліонів людей, але час та життєві бурі забрали красу, свіжість, прикриваючи голову інеєм. В такому піднесеному настрої закінчив я ту улюблену пісню і, здається, ніколи вже я не співав її в такому піднесенні духа. Соломія знова мене поцілувала. Чи міг я, молодий, початкуючий та недосвідчений, сподіватись аж такої нагороди? Це дало мені багато енергії на будуче і до сьогодні залишило чудовий спогад. Через декілька днів Соломія подарувала мені фото Мишуги та арію Ленського з написаним співаком італ. текстом.

Третя зустріч з Соломією відбулась там же з найкращими тоді учнями Бандрівської, а саме: Стефою Крацило, Мирославом Антоновичем, Олесем Ройком, Романовською та мною. Розмова наша була поучаюча та заохочуюча пізнати таємниці співу, цебто постановки голосу, техніки віддиху, доброї емісії та розуміння співаного. Найтрудніша до виконання є пісня, у котрій найважливішою є текст, слова. Тендітність пісні та її безпретенсіональність вимагає [більшого?] вміння і культури ніж опера, де голос мусить бути найбільшим рушієм і засобом. Пісню треба пережити, відчути, зрозуміти. Одним словом намалювати її кольорами, так як маляр малює краєвид.

Це була наша остання зустріч з Соломією. Вона не могла вже виїхати зі Львова, бо зближалась воєнна хуртовина а ще й до того зламане стегно прикувало її до палички і усе те утруднювало в діях.

Це усе, що відноситься до нашого знайомства з Соломією, а тепер повернемося до подій котрі відбувались рівночасно.

ПЕРШИЙ КОНКУРС МОЛОДИХ СПІВАКІВ

Оголошено перший конкурс українських співаків у Львові. Місце конкурсу: Великий зал Музінституту. Усі ми гарячково готовились, щоб провірити свої можливості. Кожний учасник мусів відспівати одну арію і 2 пісні. Я вибрав „Веснівку“ – Матюка, „Розвійтеся з вітром“ – Степового та арію Неморіно з оп. „Любовний напій“ – Доніцетті. Не було нас багато але конкуренція досить поважна, бо брали також участь дещо старші і більш заавансовані від нас.

Відійду дещо від опису конкурсу, щоб познайомити читача зі ситуацією мистецькою Львова. Жив в тому часі у Львові знаменитий бас Адам Дідур, а властиво Дідух, котрого поляки називали своїм так як і Крушельницьку, котра й до сьогодні в британській енциклопедії фігурує як польська співачка, хоч вона дочка гр. кат. священика. Не зайвим було б сказати, що Адам Дідур є українського походження зі Сяніччини і ходив з моїм Батьком до учительської семінарії у Львові. Про нього буде ще згадка пізніше. У Дідура учився наш талановитий баритон Теодор

Юзьків, Терен (псевдо) і заповідався на доброго співака. Усі шептали, що саме він здобуде першу нагороду на конкурсі, бо, будучи учнем Дідура, мав добрі плечі. Другим, хто учився, хоч коротко, у Дідура, був Левко Рейнарович – баритон неперсічної краси, пізніше соліст опери у Львові. Чи Дідур був добрим педагогом, важко сказати, зате мав щастя до учнів з добрими голосами. Удалось йому навіть поставити в держопері Львова оперу „Аїду“ Верді. Я не мав тої гарячки бути його учнем у Львові, бо був вдоволений своєю учителькою, крім того Дідур шукав за великими і грімкими[?] голосами та вимагав від учнів доброї платні. З Дідурем вперше я зустрівся на першій еміграції в селі, де живе його дочка, богата поміщиця чи щось подібне. Жили там усі виконавці опери „Аїди“ сподіваючись пізніше виїхати дальше на захід. Поїхав я до нього зі Сянока ровером і забрав зі собою ноти, бо хотів йому проспівати деякі ліричні арії. Коли я йому представився, він почав говорити до мене українською мовою і зразу запитав, чи я не син Костя. Після проспівання кількох арії він обняв мене, пригорнув і сказав: „Коли будеш учитись в мене – зроблю тебе великим виконавцем лір. партій, а Моцарт буде твоїм „коником“. Очевидно не було мови про навчання, бо грошей я не мав, а крім того воєнна хуртовина загрожувала тоді усім. Коли, пізніше, я перебував на примусовій праці у Берліні і продовжував науку співу, Дідур жив у Варшаві і учив співати. Написав я листа на адресу театру і одержав таку відповідь: „Якщо маєш чим платити за лекції – приїзди, бо я не маю з чого жити і мої учні це мій порятунок“. Це, очевидно, були мої мрії та бажання. Але хто ж випустив би мене до Варшави, коли напад на неї був вже вирішений.

Залишім славного Дідура і повернімося до конкурсу у Львові. Напевно у моїх спогадах буде багато неточностей, а може й не про все і усіх я згадаю, але літа й переживання затирають у пам’яті багато дій та людей. Як пригадую, до конкурсу зголосилось багато кандидатів, але дозволено виступати тільки вибраним, щоб не робити не потрібного ярмарку і надати відповідної ваги тому першому конкурсові. Після вступного перегляду в малій залі Інституту, вибрано нашу десятку, але прізвищ усіх таки не пам’ятаю. Нашим акомпаніатором був усіми люблений Ромцьо Савицький з котрим я пізніше часто зустрічався, а то і виступав в Німеччині, а пізніше у Філядельфії, США, де він заложив Укр. Муз. Інститут. Важко тепер мені описати цілий конкурс-концерт вибраних співаків. Пам’ятаю, що зараз після концерту жюрі роздавало дипломи лавреатам того конкурсу. Хочу згадати тих, котрі одержали ті дипломи і котрих я пам’ятаю. Перше місце одержав, згаданий вже учень Дідура, Юзьків–Терец а дальше не пам’ятаю черги, але лавреатами були: Антонович, Рейнарович, Ройко, Мацюк й ще якась співачка. Ми дуже здивувались, бо Старицького не було поміж нами, і ще декого з добрими голосами, але, як виходить, оцінка жюрі не опиралась тільки на голосі. Все таки не всі лавреати здобули співацьку кар’єру і з-за різних причин, а Старицький, котрий перепав на конкурсі, зробив гарну кар’єру і завдячував це наполегливій і упертій праці. Жаль, що так скоро помер. Мій друг і лавреат Антонович почав робити блискучу кар’єру в опері в Австрії, але через хиби здоров’я мусів перестати співати. Зате закінчив, розпочаті ще у Львові, музикологічні студії, викладає на університеті в Утрехті-Голландія, та зробив феноменальне діло, а саме, зорганізував зі самих Голландців „Візантійський Хор“, котрий вже понад 25 літ пропагує наш східний обряд і плекає нашу пісню. Голландці

співають по-українськи – чи ж це не чудово? І так закінчився перший конкурс молодих українських співаків у Львові.

ПЕРШИЙ ВИСТУП

Тепер варто б згадати про мої перші концерти зараз після конкурсу. Перш за все мав я пів години на польському радіо, де вперше побачив мікрофон. Учителька добре оцінила мій спів – голос радіофонічний, звучання сильніше, горішні тони не тріщали. Жив тоді у Львові і працював у театрі Заграва актор Володимир Королик, а у Львові славилась наша знаменита балерина Дарка Нижанківська (Рома Прийма тоді щойно починала учитись), та й була добра співачка, колр. сопр. Люба Субота. Отже Королик зорганізував для нас мале турне по деяких містах Галичини. Мені видумав псевдо „Чічка“, бо я часто і добре співав пісню Гайворонського „Синю чічку“. Цілею того турне були гроші. І так почалося. Перший концерт у Золочові був зле підготований місцевою адміністрацією, а у висліді того фіаско! Другий концерт у Теребовлі – фіаско! Третій у Копичинцях – успіх! Четвертий у Чорткові – успіх! Коломия – успіх! Фінансовий вислід це гроші на поворот до Львова. Це могло б бути доказом того, що тодішне українське громадянство не цікавилось дуже мистецтвом і виступами солістів.

Театри і хори мали дещо більше глядачів, хоч били бриндзю.[4] Хочу згадати про непорозуміння з приводу псевдо „Чічки“. Отже у Коломиї після концерту мені говорять, що якісь пані хотіли б говорити з паном Чічкою. Коли я вийшов до тих дам, вони переглянулись поміж собою і спитали мене: Чи це ви пан Чічка? Ми знаємо іншого, котрий походить з наших сторін але є за кордоном. Дорогі пані, це так прозвали мене Чічкою на тому турне. Вибачайтесь, що розчарувались. От і комедія. З того часу занехав я уживати того псевдо але „Синю чічку“ співав завжди.

Воєнна гарячка витворила в Польщі неабиякий пополох. Батько радив мені виїхати на ферії за Сян. Будучи там (Загір'я, Сянік) діждався я мобілізації до польського війська. Мене не було в домі батьків і мобілізація оминула мене. Скоро після того розпочалась війна. Після поділу Польщі рікою Сяном, території, на котрих я перебував були зайняті німецькими військами.

Життя, однак, не зупинялось на місці і люди почали організувати творче життя, про котре я вже згадував вчасніше. Приїхавши до Кракова, я попав до транспорту українських селян-робітників і нас вивезли до Берліна. Зайвим було б входити в деталі тої одисеї, тому ограничусь до опису перебування в Берліні та продовжування вокальних студій. В Берліні відділ[?] Кісіля (забитий під час війни) я попав до музшколи ім. Шарвенки. Після вступного іспиту прийняли мене до класу заавансованих, а пізніше до класу „Opern[uclus?]bildung“. Одержав я стипендію, а мій учитель і рівночасно керівник школи заопікувавсь мною і усяко мені допомагав. Звався він музікдиректор Карль Герберт. Відділ оперовий провадив старенький камерзінґер Гура. Хоч життя у Берліні було дуже важке і нервове, бо ж розпочались нічні налети, не було часу на роздумування і життя йшло вперед. Я почав виучувати німецький репертуар і рівночасно запізнавсь з камерною творчістю Шуберта,

[4] бриндзю бити: Перебиватися так-сяк із дня на день [пояснення моє – Р.М.]

Шумана, Реґера, Вольфа, Штрауса. Моцарт був моїм „коником“ із-за легкости голосу та доброї техніки. Мій учитель підшукав мені працю продавця нот у музичному магазині. Там мав я нагоду пізнати докладніше музичну творчість світових композиторів, а це збагатило мою музичну культуру. Мої земляки, котрі жили в таборах зорганізували мені і скрипалеві два концерти. За зароблені гроші купили ми собі теплу одіж. Я жив у сусідстві школи, де Степан працював сторожем і жив на піддаші. Вечорами ми часто варили у нього довгі клюски, смарували маргарином і запивали гарячою водою зі штучним медом. І вірте, що це тоді смакувало і ми були щасливі, що можемо учитися.

ЗНОВУ У ЛЬВІВ

Підчас війни про людей та їхню долю рішають події та обставини. Нові воєнні події а саме, напад Райху на окуповану частину Польщі Країною Рад, дали можливість повернутися до Львова та до рідної батьківської хати. Не весело було тоді в нашому домі, бо вже двох моїх братів не жило.[5] Але чи ж тільки їх двох не було між живими? Щоб не марнувати часу і науки я переїхав знов до Львова та почав продовжувати науку у проф. Бандрівської. Запізнавши мою будучу дружину Ію, ми повінчалися в селі Батьків, а повернувшись до Львова, почали обоє ходити на лекції співу. Моя дружина була обдарована прекрасним дзвінким лірико-колорат-сопрано, можна сказати голосом уставленим природою. Треба було тільки убрати його у добрі рамки муз. форми та [допомогти йому?] розвиватися. Був у той час у Львові ново організований театр опери і балету під керівництвом [знаменитого?] Блавацького. Диригентами були: Я, Барнич і Лев Турке[вич?]. Одною з корепетиторів була Маріанна Лисенко. Після нашої авдиції нас прийняли в склад співаків солістів. Першим моїм деб'ютом був виступ в опері „Циганське кохання“ під постановкою Стадника. Дружина моя почала також розучувати роль героїні якоїсь оперетки але через інтриги других „співачок“, хоч неуків, не дійшло до фіналу.

Взагалі, в тому театрі панувала некультурна атмосфера, так що ми рішили покинути театр і виїхати до Відня на продовження вокальних студій. Пізніше ми переконались, що зробили добре і через те оминули різні нещастя, спричинені воєнними діями. Ми обоє хотіли учитись – учитись щоб у майбутньому принести користь своєму народові та його музичній культурі. Мої батьки мали у Відні своїх приятелів, котрі допомогли мені з дружиною виїхати туди і замешкати в їхньому домі. Знаючи німецьку мову ми обоє свобідно порушувались по чудовому Відні, котрий ще не пережив великих налетів і бомбардування.

У ВІДНІ

У Відні в міській музичній школі студіювали спів Ірина Маланюк – меццо сопрано та Олесь Рейко – тенор, мій добрий друг зі Львова. Нас прийняли в склад учнів і приділили учителів а саме: Ію до співачки Зотне а мене до камерзінґера Jona. Правду

[5] Зеник та Ярослав. Останній, директор школи, убитий із засідки при дорозі милятинським воєнкомом в перший день німецького наступу 1941 року. Похований в Желехові. Могила Зеника не відома [пояснення моє – Р.М.]

кажучи ми не були задоволені з наших учителів тому вже через короткий час приступили до іспиту на Музичну академію, де властиво викладали найкращі колишні співаки. Ми здали добре іспити і нас приділили до камерзінґерів Зінґер–Буріян і Граруда. Дуже часто ми підслуховували там вже оперних співаків віденської опери, котрі приходили на часту контролю своїх голосів та розучування оперних партій. Тоді ми обоє зрозуміли, що учитись співати треба ціле життя, бо тільки працею можна осягнути добрі висліди. У Відні жилось нам дуже приємно, там стрінули багато знайомих, запізнали нових людей, ходили до гр. кат. церкви Св. Варвари, де провадив хор відомий вже тоді композитор Андрій Гнатишин, з котрим а також з його ріднею ми подружили і піддержували зв'язки до сьогодні. Там же стрінули ми нашого співака тенора Карського, з котрим також працювали над голосами, бо його метода дуже нам відповідала.

Училась тоді у Відні також і Стефа Крацило, учениця О. Бандрівської наша добра приятелька зі Львова а також скрипаль Баран. А взагалі було багато студентів українців, тому не бракувало нам рідної мови і традиції.

В нашому домі дуже часто перебував композитор і музик Борис Кудрик, а котрим ми ховались в бункері підчас налетів. Обоє з дружиною ночами виучали різнородний концертний репертуар та чужі мови. Не весело та й не легко почало бувати у Відні, бо часті летунські налети а з ними алярми виснажували нас. Але молодість і радість брали верх і ми не піддавались. Через рік перебування у Відні виступив я в концерті з участю сопрано Крацило та скрипаля Барана. Про нього писав муз. критик і композитор Б. Кудрик і критика та є у архіві (Німеччина). Тому, що зближався східний фронт, жителі, а передовсім чужинці готувались до евакуації на захід. І так одного дня прийшов наказ готуватись до виїзду в сторону Мюнхена і Штутгарду. Пережили ми з Ією багато невигід та страху перед літаками, але щасливо доїхали до місця призначення а саме: Гмінду, чудового містечка недалеко Штутгарду, схоронились[?] перед воєнними лихами. Там розпочалось знов нове життя-буття аж до приходу аліянтських військ (США) та в коротці до закінчення страшної війни. Після оголошення кінця війни життя рушило з місця сильним імпульсом. Ожило рівнож і мистецьке життя. Організувались нові театри, оркестри, естрадні групи, концертові агенства, бо ж німецький нарід характерний животністю та творчим життям. Усе те було зразу під контролею аліянтів але згодом унезалежнилось і почало набирати свобідних форм. У тому містечку відбувся наш перший індивідуальний концерт для німецьких слухачів. Нашою піаністкою була жителька Києва, Віра Рудська, котра відбула з нами цілий ряд концертів для німецького населення у Баден Вюртенберг а також для жителів чужинецьких таборів в американській зоні, переважно для українців. Успіх того першого концерту був великий і ми сталися популярною парою співаків. В короткому часі почав з нами співпрацювати імпресаріо і тоді праця наша розвинулась на більшу скалю. Наші концерти були [наче?] кличем: „Opern und Operetten Abend".[6] Програма тішилася успіхом а співали ми на двох мовах: українською і німецькою. Наш дует з Запорожця за Дунаєм мав великий успіх і ми мусіли завжди його „бісувати". Згодом нас запросили до ансамблю, котрий виступав

[6] Вечір опери та оперети [пояснення моє – Р.М.]

для 6-ї амер. армії у Баси – Вюнтерберг. На тих концертах виступали виконавці різних національностей, а саме: ми, українці, італійці, югослави та греки. В той спосіб співали ми для 100 тис. вояків. Винагороди за ті виступи були великі, бо, крім, грошей давали нам живностеві пачки, котрі доповнювали нам браки харчів на ринку. Так дійшло до липня 1947 року, бо в той час ми збирались виїхати до далекої і незнанної нам Бразилії, котра казалась для нас гостинною і добрим ґрунтом для нашої артистичної праці.

В ДОРОЗІ ДО БРАЗИЛІЇ

Варто, бодай побіжно, описати виїзд та саму подорож [до] невідомої, майже, Європі, та загадкової [Бразилії]. Почались формувати[сь] різні комісії та [ви]сувати охочих до виїзду за океан. Нам не довелось одержати від стрийка афідавіту[7] на виїзд до США то ж треба було [рі]шатись на Канаду, Австрію і Бразилію. І, на превелике [диво] багатьох наших друзів та за волею судьби, я вибрав Бразилію і про те повідомив дружину Ію. Вона завжди вірила в мою інтуїцію і рідко супротивлялась моїм ідеям, котрі пізніше себе виправдували. На тему цієї країни люди різно говорили. Наша будучина як митців-співаків була під знаком питання, але ж так само могла бути і у других краях. Мені чомусь здавалося, що судьба поблагословить нас за вибір цієї країни і ми дамо собі раду. Долучились ми до транспорту переселеного табору у Ельвангені та виїхали до Бременга таки з великим транспортом земляків. Як пізніше довідались вже на кораблі, були там люди різних національностей, але українська група була найбільшою. Корабель був великий, перероблений з військового транспортового і звався Гайнцельван (генерал). Капітаном був американський полковник, німецького походження, але роджений в Росії і говорив досить добре російською мовою. Крім того, ми обоє говорили вже досить добре англійською мовою, тож можна було договоритись з ним та залогою. Мої земляки скучали, тож запропонували мені зорганізувати мішаний хор. Тому, що було багато людей, котрі співали в таборах у хорах, я скоро розучив ряд народних пісень і за 10 днів (а пливли ми 17) дали ми вже концерт українських пісень. Десь появились укр. нар. строї і [от?] наш хор з'явився перед глядачами в тих же народних укр. строях. Добрий спів і гарний вигляд хору зробив великий успіх. Усі раділи нашим успіхом а опінія про українську групу приєднала нам усіх подорожуючих, а передовсім капітана з залогою. І вже пізніше наш хор мусів співати майже щовечора. Розвіялась наша тривога про будуче у невідомій країні, а укр. пісня весело і гучно літала понад океаном. Було весело! Поволі зближались ми до Ріо де Жанейро, столиці і порту Бразилії.

[7] affidavit — письмове свідчення; йдеться про запрошення для в'їзду до США [Р.М.]

БРАЗИЛІЯ

Ми у Бразилії. Про Ріо ходили вістки як про місто, що являлось одним з чуд світа. Копокабана у Ріо була найкращою пляжею у світі, а бразилійський карнавал, – це світова атракція. Усі ті оповідання оправдали себе пізніше, а навіть переросли усі наші сподівання. І от рано-вранці почули ми оклики захоплення людей на палубах, а коли ми вибігли там, побачили багато людей, що на колінах та з піднятими руками голосно дякували Богу за щасливу подорож та виявляли захоплення з побаченої краси Ріо та величезної статуї Христа на горі Корковадо. І справді, було чим захоплюватися, бо образ був прекрасний. Представте собі прекрасний берег моря покритий чудовими білими будинками на тлі зелених високих горбів чи гір, а посеред них величезну фігуру Христа з отвертими раменами. Усе те освітлене ранішнім сонцем та прикрашене пливучими баранами-хмаринами, котрі раз у раз закривали частини статуї Христа. Усе те створило потрясаюче та незабутнє враження, котре ще й до сьогодні яскраво з'являється та зворушує мене. І дивне диво сталося з усіми нами, а глубока мовчанка та радість в очах людей потвердила глубоку віру усіх нас, що статуя Христа вітає нас во ім'я цілої Бразилії та обіцяє нам спокій та притулок. Корабель причалив до пристані, а вже на другий день перевезли нас на „Острів Квітів", що близько Ріо, на березі заливу по стороні города Нітерой. Там мали ми перейти кварантану 14 днів. Було це в липні, найкращому місяці в Европі, але в зимі у Бразилії. Після розміщення нас по домах побігли ми купатись, бо ж хоч і зима, температура була добра. Місцеве населення дивилось на нас критично, бо ж вони в той час не купаються в морю. Назва острова „Острів Квітів" не відповідає дійсності, бо ж на тому острові взагалі не було квітів. От так романтично називають бразилійці багато островів та місцевостей з фантазії. Це свідчить добре про ментальність тих людей та про їхній романтизм. На тому острові була невелика каплиця, в котрій щонеділі відправлялись Богослужіння. Ми використали ту каплицю на ранні молитви укр. групи. В каплиці була фізгармонія, тож наш друг і піаніст Олег Габрусевич, та ми обоє з дружиною, співали відомі пісні, люди голосно молились та співали наших пісень. Усе те притягнуло місцеве населення та людей і репортерів з Ріо, а мене почали звати „падре", бо ж я мав ключ від каплиці і провадив ті молитви. Почали про наш транспорт добре писати в щоденниках та зробили з нашою трійкою інтерв'ю. Очевидно інші журнали підхопили як контрпропаганду та нарікали на уряд, що спроваджує артистів. Оце і приклад, як невідповідна політика стає перешкодою в житті людей чи народу. Так пройшли два тижні, а за той час з'явилися на острові представники українських організацій та церкви зі Сан Павло і Курітиби. Приїхали: отець Скульський зі С. Павло та М. Дюра, а з Курітиби о. Маланяк, інж. Волошин і Сисаки (доктор та брат інженер). Після поділу групи, одні від'їхали до С. Павло, а другі до Курітиби, у стейті[8] Парана, де жило найбільше українців та поляків. Наша подорож у 1947 році бразилійським поїздом була більш ніж романтична, бо і трудна. Тверді, невигідні лавки, далекі віддалі, брак живности, води і т.п. утруднювали подорож. Ба, що більше, по дорозі наші хлопці мусіли зносити дерево для локомотиву, щоби доїхати до Понта Ґроссе, де групу знов поділили, більшу – до Курітиби, та 2 менші – до Прудентополіс, осередку о. Василіян,

[8] state – штат [пояснення моє – Р.М.]

та до Понта Ґросси. Вночі привезли нас до П. Ґросси, а там уже ждали Комітети з Курітиби від „Хлібороба“ та церков: грек. і православная. Гостили нас усіми бразилійськими присмаками, а найсмачніше було „шураско“, печене на рожнах сухе м'ясо, білий хліб і чай. Скільки радості, скільки цілунків, скільки сліз і скільки тривоги – їдемо до Курітиби.

До нашої трійки мистців зголосились з управи Тов. „Хлібороб“, здається, незабутній та невтомний Ілля Горачук та Петро Курач і багато, багато інших. Раділи нами але й боялися за нас, бо не знали як нам доля зготує життя. Рушаємо в дорогу і прибуваємо до Курітиби: і знову гостина, питання, оповідання та сльози радості в очах. Несподіванкою для мене були люди, котрих учив мій дідусь та мій батько, а таких було кількоро. Там-таки запізнали голову Товариства „Хлібороб“, п. С. Кобилянського з його чарівною дружиною Пласедіною, родженою у Бразилії панею Олею Горачук – учителькою і головою секції українок оо. Василіяни з о. Камінським та о. Миколою на чолі, багато-багато іншими, котрі були пізніше нашими звеличниками і друзями. Курітиба почала розприділяти нас по родинах і тут стрінуло нас перше розчарування. Приділили нас не до багатих людей, бодай тимчасово, а віддали нас бідній родині огородника, що жила над болотнистою дорогою до передмістя Біґорілльо. Вибачайте дорогі люди, але не пам'ятаю як Вас звати. Хочу в тому місці подякувати Вам, бідним, але чесним, що так тепло гостили мене з дружиною гостили у своїй хаті на кукурудзяних сінниках, поїли нас теплим молоком та годували як могли. Пам'ять про Вас буде з нами назавжди. Багаті родини забирали до себе жінок або подружжя в характері служниць чи іншому. Нас встидались, бо ж ми артисти а годувати дармо також не хотіли. Усе те, однак, вийшло нам на користь, а вони завстидались. Ріжно буває в житті, тому ми не дивувались і вірили, що судьба огорне нас доброю опікою, що й сталось.

І як це буває в житті – не кожна дорога встелена рожами чи мальвами, але сильна Віра та Надія поборюють усі перешкоди на шляху людини. В тій же Курітибі пройшли ми зміну клімату і пролежали один місяць втративши зовсім наші голови. Перша бразилійська зима не була для нас доброю, але ж це проходили майже усі прибулі до тої країни. Все таки нами почали цікавитись люди з мистецького світу, а земляки також журились нашою хворобою та питали самі себе: як вони виживуть з мистецтва, зі співу? Що будуть робити? Дякуємо їм усім тепер, що взагалі цікавились нашою долею. Після нашої хвороби почали ми ходити до сестер Служебнець, до сиротинця, та почали вправляти наші голоси при фізгармонії. Пізніше почали проби з Олесем там же та заповіли свій перший концерт у залі „Хліборобського Союзу“ в Курітибі. Треба було позичати піаніно, бо не мали його в залу, а це ж гроші. Нарешті появились оголошення у Праці (це василіянський тижневик) у Прудентополіс та Хліборобі (Курітиба) про наші концерти. Ожила укр. громада, усі ждали, говорили, коментували. Надійшов день концерту, напевно, була це субота. Ще година до концерту, а зал набитий людьми. Настрій святковий, говорили, що прийшли визначні бразилійці – але хто, – не казали. Гаснуть світла, розкривається занавіса і на сцену виходить хтось з Управи і говорить про нас

закінчуючи так: „Самі побачите і почуєте хто до нас приїхав і чим збагатись наше життя“. На сцену виходить моя хороша і граціозна Ія зі своїм чарівним усміхом. Олег сідає коло піаніна а на залі мертва тиша. Попливли перші тони чудового дзвінкого голосу її, що чайкою понісся на Україну та переніс слухачів на далеку Батьківщину. Пісня закінчилась. Загула публіка, що стоячи вітала своєрідну співачку, свіжу і чудову як квітка. І так змінялись ми на сцені підносячи слухачам все свіжі та нові пісні України: то в солях то в дуетах, а вони бідні і заразом багаті в серця і почування слухали, плакали та раділи. Коли ми закінчили концерт дуетом з „Запорозця за Дунаєм“ вони прямо підійшли до сцени і руками хотіли торкнутись нас. А після концерту? Хай кожна особа читаючи ті спомини представить собі усе те, що там діялось. Тоді також стрінула нас ще найбільша несподіванка з боку бразилійців а саме: учень мойого Батька Т. Гродзь запросив на концерт голову Товариства SCABI [Sociedade de Cultura Artística Brasílio Itiberê] (Товариство Культури Бразилії ІТІБЕРЕ[9]) котрий був секретарем в уряді Губернатора Парани – Лупіона директором Академії Музики і Малярства у Курітибі та проф. на Університеті а з ним маєстра-диригента Jorge Kaszas'a, котрий володів українською і англійською мовами. Маєстро Кашас був диригентом на радіо, що було власністю губернатора. Після прослухання концерту проф. Ф. Корреа де Азеведо запросив нас дати концерти для СКАБІ в Курітибі і Понта Ґроссі, а маєстро від імені губернатора запросив на однорічний Контракт на радіо. Застереження було таке, щоб найперше відспівати концерти, а пізніше приступити до виступів на радіо. Оце і судьба митців, котрі почали своє життя у новоприбраній батьківщині. Раділи ми, раділи люди, раділи усі. Бразилія з Хрестом на Корковадо прийняла нас тепло і огорнула нас своєю опікою до кінця нашого перебування (1959 року).

Отже перші труднощі ми поконали і знайшли фінансову базу для нормального життя. Після двох концертів для СКАБІ появились дуже прихильні рецензії і нами почали цікавитись мистецькі круги Парани а після виступів в радіо, і інші міста і театри. (Найкраще поцікавитись опініями муз. критиків, котрі знаходяться у архіві та в перекладах на укр. мову).

Наш перший виступ у радіо міста Курітиби з симфон. оркестром під батутою[10] згаданого маєстро був великою мистецькою подією в тому гарному місті. Бразилійські радіостанції мають великі залі і сцени, в котрих відбуваються більші мистецькі програми.

Ми мали такі програми кожного тижня о год. 8 вечора протягом цілого року. Одяг обов'язково вечірній, репертуар різноманітний. Це вперше в історії Бразилії чули слухачі в етері твори укр. композиторів і почали нами захоплюватися. Після першого

[9] Brasílio Itiberê da Cunha – бразильський композитор, бакалавр права і дипломат [пояснення моє – Р.М.]

[10] бату́та – капельмайстерська паличка [пояснення моє – Р.М.]

виступу виконавці сходять до залу і проходять його. Є звичай, що слухачі, коли вподобають собі виконавців, забирають від них що-небудь, а навіть відривають ґудзики від фрака і т. п. Пізніше пишуть до радіо листи та просять співати їх улюблені пісні. Спочатку ми співали найчастіше твори німецьких, італійських та укр. композиторів, але вже через кілька місяців почали співати твори бразилійських та іспанських композиторів. Були виступи, на котрих ми співали тільки арії і дуети з опер чи опереток. В кожному разі усі найкращі пісні і дуети з Наталки, Запорожця чи Сватання слухали і наші і чужі. Вже через місяць були ми дуже популярною парою співаків у Курітибі а найбільша муз. школа Менсінга запросила мене давати лекції солоспіву.

Протягом одного місяця я вже мав 18 учнів, а це теж добра фінансова база крім радіо і концертів. Рівнож поручено мені катедру солоспіву і хорального орфеону на державній академії Eskola de Musica e Belas Artes, де я працював аж до виїзду до США. Рівнож був я одним з членів та основником новоствореної організації А-П „Juventude musical Brasileira“ (Музична молодь Бразилії), що була членом такої ж організації в Европі.

Улаштували ми по різних містах країни концерт[ʔ]и для молоді. Виступали різні відомі мистці, а вже за кілька років та організація була найкращим рушієм культурного життя Країни. І ми обоє з Ією виступали для них у різних містах стейтів в Бразилії. Для тої ж організації в Німеччині (Deutsche Musikalische Jugend) виступав я на фестивалях Моцарта – Шуберта – Шумана у Баден – Вюртимберг в роках 1962–63, за що одержав почесну назву „Каммерзінґер“.

Щоб оживити культурне життя української громади, я зорганізував хор у грек. кат. церкві, котру називали „mimosa“. Хор цей виступав і на різних світських імпрезах у залі Хліборобa.

СПІВАЄМО ДЛЯ ПРЕЗИДЕНТА БРАЗИЛІЇ

Незабаром доля знов усміхнулась до нас а сам факт був найкращим доказом як бразилійці нас шанують. Заповіли візиту тодішнього президента країни Генерала Дутри. З-тої нагоди улаштували великий концерт в його честь. Губернатор Лупіон через свого секретаря та проф. Азеведа, про якого я вже згадував, запросив нас обоє виступити. Треба знати, що це було дуже велике вирізнення для нас, бо ж в Курітибі були також бразилійські добрі співаки, як Ляваль чи Журандін, котрі також співали на радіо. Оце вперше в історії Бразилії будуть співати для президента укр. співаки. Як раділи ми обоє і наша укр. громада. У багатій та добірній програмі при супроводі симф. оркестру ми співали твори браз. композиторів, як Міньоне, Коста Вілля Лобос чи Тупінамба , а також невмирущий дует з Запорожця та дует з браз. „Гварані“ – К. Гомеса. Про наш успіх можна прочитати у рецензіях, котрі знаходяться в архіві.

Крім виступів на радіо, TV, концертів з симф-оркестрами для бразилійців, не було ні одного концерту чи академій, які улаштовувала укр. громада у Куритибі, на яких ми не виступали б чи їх організували.

САН ПАВЛО

В тому часі наш земляк і приятель з С. Павло М. Дзюра договорився з дирекцією Радіо Культура у С. Павло про наші виступи та про репрезентаційний концерт у Театро Муніціпал під патронатом Міністерства Культури. І вже через кілька днів ми їхали автобусом до С. Павло, щоб там почули нас та укр. пісню Треба [...репертуаром?]. Пізнали ми там нашого піаніста та віртуоза на акордеоні Олеся Омельського, котрий їздив зі славним скрипалем Булянжером, і якось так сталось, що, з приводу браку піаніста на тому радіо, ми впровадили його та мали разом перші виступи. Програма була бразилійсько–німецько–італійська. Успіх був великий а в дальших передачах ми вже співали і укр. репертуар. Небаром відбувся наш репрезентаційний концерт у Театро Муніcіпал, на котрому музичний супровід спочив у руках нашого новоприбулого піаніста Олена Габрусевича, котрий тим часом був редактором Праці, що виходила у Прудентополі. Концерт пройшов успішно і був ревеляцією сезону.

Дальше пішли концерти для литовців, японців та виступи на інших радіостанціях.

В той же час почали організувати телебачення у Бразилії на радіо „Тупі", найбільшому у Сан Павло. Музичним керівником був наш приятель, згадуваний вже маестро Jorge Kaszas. На інавґурацію TV Tupi запрошено нас обоє і ми 2 вечори мали нагоду показати себе у програмі „A noitada de Operettas". Це був для нас, диригента, і інших учасників великий експеримент, і до сьогодні знаємо, що виступати у телебачення не легко, бо ж сотки рефлекторів творять несамовите тепло та разять очі. Зате ефект великий а розголос ще більший.

І так, після тільки двох виступів у TV Tupi, стались ми популярною парою співаків, котрих розпізнавали у ресторанах чи інших місцях. Ми ж бо чужинці, европейці, до того співаюче супружжа. Телебачення тому великий культурний рушій та найбільший реклямовий засіб у цілому житті людства.

Так пройшло 11 місяців, а тому, що у Бразилії не було сталих оперних театрів, а радія зміняли свої передачі, треба було далі шукати тих виступів чи педагогічної праці. І от доля знов подала нам руку. Надійшов лист від скрипаля Зайєра, котрий грав у симф. оркестрі в Курітибі.

Він доносив нам, що його запросили провадити клас скрипки у новозаложеній консерваторії міста Блюменау, що у стейті Санта Катерина. Ми обоє з Ією співали там, будучи в Курітибі, а концерт наш звався: „Operetten Adelnd" в супроводі оркестри під батутою проф. Гаєра, керівника консерваторії. Концерт наш у Блюменау, співаний виключно німецькою мовою та з німецьким репертуаром, увінчався великим успіхом. Це вперше після війни виступали у тому німецькому місті співаки з Европи з нім. репертуаром. Пізніше співала Ерна Закк, колоратура.

На прийнятті після концерту фундатор великого театру ім. К. Гомеса, фабрикат текстилю Герінг – повідомив присутніх, що його фірма хоче відчинити в тому театрі Консерваторію і також ім. Карльоса Гомеса. Запитав мене, захотів би я продовжити клясу солоспіву. Нам тоді дуже сподобалося місто Блюменау недалеко моря і малого порту Ітажаї, і я обіцяв бути учителем співу. Тепер вони шукали за мною і лист прийшов саме в той час, коли наші виступи добігали кінця.

БЛЮМЕНАУ

Спакували ми свої речі і повернулися до Курітиби, де мали своє помешкання та обстановку. Сам поїхав до Блюменау підписати умову та знайти помешкання а Ія залишилася та почала розучувати новий бразілійський репертуар. В той час в Блюменау майже усі говорили німецькою мовою, тому усі раділи, що й ми володіємо нею, але ж я хотів практикувати бразилійську, бо ж та мова була мені новою і потрібною. Підшукали мені гарну хатину, накупив я дещо меблів, а решту Ія переслала з Курітиби, і я ждав тепер на її приїзд. Часу вільного мав я багато, тож почав готувати камерний репертуар та працювати над голосом. Після приїзду Її, очевидно, я мусів віддавати закуплені меблі, бо вони її не подобалися. Ми часто виїзджали зі знайомими над море до Комборіо і почали безжурно провадити життя. Та бажання дальше будувати мистецьку кар'єру брало верх, і ми почали знову виступати по різних містах Санта Катарина. Так доїхали аж до столиці стейту Фльоріонаполіс, де мали чудовий концерт, на котрому вітали нас ґубернатор, мистці та жителі. До Фльоріанаполіс їздили ми пізніше по бразилійське громадянство, бо ж треба було бути громадянином нової країни поселеним.

РІО ДЕ ЖЕНЕЙРО

В Блюменау жив сенатор Таварес одружений з дочкою Герінґа. Вони обоє були мельоманами і були нам дуже прихильні. Стало жили в своїому великому мешканні на Котакабі (Ріо). Вибираючись на 6 місяців до Німеччини, вони запросили нас перебувати той час у їхньому помешканні. Це була для нас дуже вигідна пропозиція, бо ми задумали здобути столицю Бразилії. Там же жили також [доривочно] наші земляки з Курітиби, п. Кобилянські. Сенатор Таварес запізнав нас з міністром культури та іншими сенаторами, котрі цікавилися Європою та її національними проблемами. Ми були першими українцями, котрих [вони] зустріли в свойому житті. Сам міністер культури дуже цікавився мистецтвом та слов'янськими народами і пригадав виступи відомої нашої співачки С. Крушельницької і Капелі Кошиця, запросив нас дати гостинний концерт у державному театрі Каєтано ([давніше опера]) і дуже просив нас співати також твори українських композиторів і диригента Альсу Боккіна. Майже усі столичні журнали подали ту вістку та приблизний час нашого концерту. Розпочалися проби і підготовка до репрезентаційного концерту, а рівночасно хотіли рівнож представити нас при допомозі ефіру любителям вокального мистецтва. Наш концерт пройшов направду успішно та в піднесеному дусі. З українців були тільки наші приятелі Кобилянські та маляр Ізмаілович. Ми, як українські співаки, сталися атракцією Ріо та усіх меломанів. Велично і сердечно вітали нас слухачі та нагороджували бурхливими оплесками не тільки у міжнародному репертуарі, але й в українському, що був для них новістю. Не обійшлося і тут без дуету з Запорожця, а після дуету з бразилійської опери Гварані – оплескам не було кінця. Співали ми на італійській, німецькій, португальській та українських мовах. На слідуючий день появилися рецензія музиколога др. Ногейри, повна похвали для наших голосів, доброї школи „бель канто", репертуару співаного в оригінальних мовах, а передусім у португальській. Про твори українських композиторів писав: "як дивно – Україна так далеко від Бразилії, а мельодикою пісень так зближена до нас". Ми обоє

ще виступали на радіо „O GLOBO“ а після того Ія вже сама виступала і працювала над голосом та репертуаром, а я від'їхав до Блюмену до школи.

В тому часі відбувався з'їзд федерації жінок, на котрий була запрошена українська діячка зі США Марія Душник. Після нашого успішного концерту в театрі Каетано та виступів у радіо „GLOBO“. Керівництво федерації запросило Ію, як українську співачку, щоб вона зарепрезентувала укр. вокальне мистецтво. Пані Душник мала про те коротку інформацію, а Ія продемонструвала ряд укр. пісень. Пані Глібчук зі Сан Павло, як балерина, продемонструвала ряд укр. танців. Преса високо оцінила виконавців укр. мистецтва, котре бразилійські жінки почули і побачили вперше.

ЗНОВУ В БЛЮМЕНАУ

Після повороту Її з Ріо, ми продовжували готуватися до інших виступів а саме: Ія мала виїхати аж до Порто Алеґре на полудни Бразилії, щоби там цілий місяць співати на найбільшій радіостанції. Я розпочав розучувати нову бразилійську оперу „Аніта Гарібальді“, котру написав диригент оркестру в Блюменау, маестро Гайнер, до лібретто місцевого письменника і поета. Аніта Ґарібальді[11] народилася у стейті Санта Катарина і була дружиною генерала Ґарібальді, що боровся за свободу Бразилії. Оперу мали виставити у століття стейту С. Катарина у місцевому великому театрі К. Гомеса. Мені доручено партію Ґарібальді, на роль Аніти мала співати сопрано [зі] Сан Павло А. Кресто. Учень мій, прекрасний баритон, мав співати капітана, панна Фукс з Блюменау, студіюючи спів у Сан Павло, другу жіночу партію, до того великий хор. Режисер був запрошений з Сан Павло, симф. оркестр міста Блюменау. Ціле місто жило прем'єрою тої нової бразилійської опери, написаної місцевим композитором. Ціле святкування відбулося в Блюменау протягом 3 днів, адже треба було співати підряд 3 рази. Признаюся що партія Ґарібальді була важка музично і вокально, і до того часу я ніколи не співав такого амплуа, бо мій голос надавався без Моцарта[?]. Доніцетті, Россіні чи Верді (Трав'ята) – то прекрасні ліричні та бравурно-молодечі мелодії звучали бездоганно, а лірична арія „Аніта, солодка Аніта“ прикрасила майже цілу оперу і я мусив її повторювати. І так протягом 3 днів довелося мені перший раз у житті співати ту нову бразилійську оперу у португальській мові. Тому, що партія Гарібальді була дуже гарно схоплена, багата у мелодії, а ще й до того прекрасний дует з Анітою, опера увінчалася великим успіхом і Міністерство культури мало виставляти її в тій же обсаді[12] по цілій Бразилії. Чи дійшло до того не знаю, бо через кілька місяців ми виїхали до Курітиби а відтак до США. (В архіві можна знайти рецензію про ту оперу та лібретто до неї)

---

[11] Джузеппе Гарибальді утік до Бразилії в 1836му році і воював в часі визвольної війни південноамериканської республіки *Rio Grande*, більш відомої як революція Фаррапус (*Revoluçāo Farroupilha*) [пояснення моє, узяте з Вікіпедії – Р.М.]

[12] склад (акторів, тощо) [пояснення моє – Р.М.]

ЗНОВУ У КУРИТИБІ

І так після чотирьох літ перебування у Блюменау, після багатьох виступів та навчання співу, ми повернули знову до нашої Курітиби. Чому і як це сталося? Стейт Парана приготовлявся до 100-ліття. Усі етнічні групи хотіли виявити свою вдячність Бразилії за можливості жити там в спокою та свободі. Курітиба була центром культурного життя українців і поляків. Управа хліборобського союзу на чолі з незаступним своїм С. Кобилянським, запросила нас до участі у святкуваннях, а мене до зорганізування репрезентаційного мішаного хору і балету, щоб гідно репрезентувати українське мистецтво і культуру. Після повороту до Курітиби я продовжував провадити катедру солоспіву на Музичній Академії, і вже як громадянин Бразилії, був затверджений її працівником. Крім цього, мав ще [нечітко] співи, які виступали з нами на радіо і концертах [нечітко]. Хор під назвою «Сурма» та великий балет, провадив який талановитий М. Ковальчук, і ми почали пильно працювати. Не знаю, чи повірите, але наші проби відбувались три рази на тиждень, без огляду на погоду і заслуга в тому не моя, а тих бідних людей, які віддали себе любові рідному мистецтву. За те їм слава і честь!

~~*АБЗАЦ, ВАЖКИЙ ДО РОЗШИФРУВАННЯ!!!!!!!*~~[13]

От і почалися святкування 100-ліття Парани. На ринку була збудована велика сцена на котрій проходила різноманітна програма. Конкурентів мали ми сильних, але ж краса українських пісень та їх гармонізація на мішаний хор, чудові народні строї та [бравурні] балетні сцени здобули собі таки перше місце. Про нас, українців, а не поляків, почали говорити усі. Українська громада забула про свої суперечки та почала гуртуватися навкруги рідного мистецтва, що нарешті затріумфувало у Бразилії. Це ж не аби який обсяг, правда?

І от знову добра судьба усміхнулась до знедолених і призабутих людей, котрих мистецтво блиснуло метеором і захопило усіх. Почали просити нас виступити з концертами хору і балету. Товариство СКАБІ [SCABI][14] і [той самий] проф. Азеведо запросили нас виступати у Курітибі і Понта Гроссі для своїх членів. Щоб одягнути хор і балет у найкращі народні строї, ми позичили в Управі Союзу 10 тисяч крузейрів і одягли нашу групу в полтавські строї та червоно-вишневі чобітки. Ох, яка радість в цілій громаді, бо ж ще ніколи такої краси наші і чужі не бачили. Крім того купили ще уживане піаніно потрібне до кожного концерту. Щоб програма була справді цікава і не шабльонова, я поділив її на 2 а то й 3 частини. Перша – це шедеври хорових пісень у класично-камеральному стилю. Друга – це хор і балет та ми обоє з Їєю у сцені „Вечір на Україні“. Хорові пісні переплiталися з такими, часто балет танцював під спів хору, а потім були співані наші соля чи дуети при акомпанементі хору. Третя частина – це монтаж з опери Запорожець за Дунаєм – отже: сопрано – Ія, тенор – Любо, Одарка – Віра Королишина, Карась – Славко Передаткевич – чудовий баритон, султан – В. Кам’яненко, хор і балет. Усе те у супроводі малої оркестри або фортепіано. Успіх –

---

[13] Оце помітка працівників Відділу інформаційних технологій Наукової бібліотеки ЛНУ ім. Івана Франка.

[14] [Гляди вище – Р.М.]

бомба! Тут незайвим буде сказати, що бразилійці є дуже щирі і емоційні. Спів і музика для них [—нерозлучні?] чинники їхнього життя. Після наших концертів слухачі не хотіли розходитися. Репрезенти не вірили, що це хор з Курітиби, а члени його звичайні люди, без музичної освіти. Мені зараз важко переказати усіх тих похвал і захоплень тими концертами, але, як професійний співак та музика, від себе можу сказати, що і я і Ія аж такого успіху та виконання тих концертів не сподівалися. Одне слово „чудово“ було б найкращою оцінкою. Позичені гроші на строї повернули а другі 10 тисяч збагатили касу хору і балету.

Управа Хліборобського Союзу та оо. Василияни підкинули ідею кількох виступів по українських середовищах. Першим осередком був Прудентополіс – де жили майже самі українці, був центром оо. Василиян, сестри питомці а довкруги міста багато осель українців, поляків та Кабоклів[15]. Після Богослуження у прекрасній та великій церкві у Прудентополісі, відбувся концерт пісні і танцю. Площа церковна та усі інші були заповнені „каросами“ з кіньми та мулами. Зал тріщав від маси людей, вікна також. На щастя було піаніно, хор і ми обоє могли заспівати тим запрацьованим людям. Боже наш, усі ми прямо не могли спокійно співати, бо сльози радості заливали наші очі а горла стискала радість і жаль. Люди слухали і плакали. Після концерту слухачі змішалися з хором і балетом віталися, цілувалися і плакали з радости. Це ж Україна прилетіла до них на крилах рідної пісні. Такого вони не бачили і не чули вже 60 літ. Старенькі люди підходили до піаніно, оглядали, обстукували – бо ніколи не бачили такого чуда, що грає. І так гостили нас на свіжому повітрі аж до вечора. Люди не хотіли повертати до своїх хат – де ждала їх важка праця та різні несподіванки бразилійських буднів.

По дорозі до Курітиби ми відвідали ще одно містечко, чи не Малет[16], і угощали людей нашими концертами. Повторилось те саме, що й було найбільшою винагородою нам за наші виступи. Повернувшись додому, усі ми спочивали на лаурах. Добра слава розійшлася по цілому стейті Парана, а за допомогою радіо довідалась ціла Бразилія про ті святкування та про „Coro[17] e Ballet ucraiana de Curitiba“.

У Понта Гроссі про яку я вже згадував раніше, мали ми кілька разів виступи на місцевому радіо а рівнож з нагоди фестивалю співали тільки ми обоє в супроводі місцевої симфоні[чної] оркестри, котра крім того виконувала свою програму.

Програма і рецензії є в архіві.

Через кілька місяців бразилійці а згодом і аргентинці мали нагоду знова подивляти українське танкове мистецтво. До Бразилії завітав наш славний балетмейстер Василь Авраменко[18]. Ми скоро подружилися і співпраця, – на славу України і Бразилії, – злучила нас назавжди. Щоб зорганізувати фестиваль „Слава Україні і Бразилії“,

---

[15] португальсько-індіянські метиси [пояснення моє – Р.М.]

[16] Mallet, Paraná [пояснення моє – Р.М.]

[17] хор [Р.М.]

[18] Василь Кирилович Авраменко [Р.М.]

Авраменко мусив найперше зібрати молодь та учити танків, котрі він пропагував та виконував ціле життя.

В його танках панував чистий стиль, без акробатичних пописів. Вже після кількох місяців відбувся такий фестиваль з участю хору Сурма та нами обома. Це була найкраща пропаганда, аполітична, культурна, пропагуюча українське мистецтво. Слово „украніанос“ звучало у Парані, а пізніше у Сан Павло, де також відбулась подібна імпреза, а скоро і ціла Бразилія присвоїла собі слово „украніанос“, бо донедавна утотожнювали нас з поляками або рутенцями. Авраменко зробив велику роботу і коли б у нього язик не був його ворогом, то його б носили на руках. З Бразилії поїхав до Аргентини, де організував такі імпрези та учив українських танців не тільки земляків. Про нашу працю та успіхи писали бразилійська преса та вся українська у цілому світі.

НАШІ ПЕРШІ ПЛАТІВКИ

Треба було увіковічнити наші голоси та награти багатий репертуар, щоб задоволити різні смаки слухачів. Я звернувсь до видавництва фірми „Дністер“ у Клівленді, до їх керівника Василя Ільчишина з питанням чи він захотів би видати наші платівки та фінансувати накручування їх у Сан Павло. Пан Ільчишин негайно відповів нам і просив награти йому кілька тих пісень і дуетів, котрі ми хотіли б. Зробили ми це у радіо та скоро переслали йому. Похвалам його за чудові голоси, виконання та техніку співання і за знаменитий добір репертуару для його першої платівки не було кінця. В короткому часі ми замовили до співпраці маєстра Кашаса, а він договорився з оркестром та студіо у Сан Павло. І так награли ми репертуар для перших твердих платівок, котрих вийшло шість. Там була незабутня і улюблена пісня „Мама“ з моїм текстом, улюблені дуети, а саме: „В чарах кохання“ та „Хто нас вінчав“, пісні з оперет, італійські пісні. Усе співали українською мовою, щоб було зрозуміле українським слухачам. Скоро появились ті платівки в усіх країнах поселенців. Були вони, як говорили і писали, прикрасою усіх радіопередач та стались вельми популярними.

БУЕНОС АЙРЕС – АРҐЕНТІНА

Якось так склалось, що до Курітиби приїхав у гостину відомий український діяч з Америки п. Рубінець. В часі його перебування зродилась думка відвідати українські громади Арґентини, але тільки зимою, цебто у місяцях липень–серпень. Після його від'їзду почались приготування до концертів у Буенос Айрес та його околицях. Треба було щонайменше 2 місяців, щоби могти заспівати кілька концертів, бо ж для наших земляків, де б вони не жили, концерти є можливі по суботам й неділям. Дійшло до того, що ми рішили виїхати в літніх місяцях, бо ж я мав аж 3 місяці ферій на Музичній академії. Так сталося, що ми вилетіли до Буенос Айрес. Там проживала моя двуєрідна сестра з родичами, а звались вони Цоцки.

Ми переписувались з ними і вони щиро запрошували нас до себе. Після приїзду ми замешкали у них на передмісті Буенос Айрес у Лявалльоль та почали проби з піяністкою. Там же і проспівали аж 4 концерти, чого не можна б осягнути у жадних великих громадах українського поселення Канади чи США, де люди заможні. Це і є певним доказом культури та заінтересовань наших людей. Вже після першого

концерту ми пізнали наших визначних співаків Кабанцевих та Тамару Лихолай. Там же запізнали піаніста Микишу, малярів Крюкових та Л. Грицая з родиною і багато інших відомих діячів. Признаюсь, що ми ще ніде не проводили часу так весело та не забавлялись, як саме там. Як вони, а спеціально українські студенти, щиро-сердечно вітали та гостили нас, годі описати. До того ще одна приємна несподіванка: жило там багато земляків а то і друзів Дрогобичан, а навіть мій учитель з гімназії, проф. Липинський, тож рішили вони зробити нам вечір-стрічу.

В тім же Буенос Айрес стрінули ми наших добрих друзів, з котрими жили у Відні. А саме: др. М. Сасики, Місько Івасівка – актор, та його чарівна дружина Оля Балерика. Я особисто мав велику приємність стрінути там Ромка Сасика з Дрогобича, що також співав у театрі в Дрогобичі та др. Кишакевича, який також студіював спів у Львові та його милу дружину.

Я був знаний особисто багатьом українцям ще зі Львова, Берліна, але моя Ія майже нікого не знала, тож для неї була та стріча дуже милою і цінною, а вони всі подивляли та втішались дружиною Любка та захоплювались її чудовим голосом і особистістю, що нею чарувала усіх.

Найприємнішою несподіванкою для мене була стріча з людьми, котрі знали моїх батьків та мене, ще маленьким, і моїх братів.

Час проходив нам скоро і приємно. Наша преса була переповнена дописами про нас та наші концерти. Найбільше вражінь осталось нам після рецензій незабутнього проф. Онацького та письменниці Оксани Керч. Буенос Айрес та українські громади залишили в нас найкращі спомини.

ТУРНА ІЇ ПО США І КАНАДІ

Після повороту до Бразилії зродилась у нас думка, щоби виїхати на турне до США і Канади, щоби особисто запізнатись з українськими громадами тих держав та простудіювати можливості переїзду до США, на що намовляли нас наші друзі. В тій справі нав'язали ми контакт з піаністкою Лідою Бульба, котру я знав зі Львова та бував у її домі у Чорткові. Муж її, Микола, вислав для Її запрошення і вона почалась готовитись до виїзду на велике турне по США та Канаді. Безперечно було б краще, коли б Ія сама описала свої виступи та враження. Я можу тільки побіжно та на підставі музичних рецензій і критик зробити підсумки її концертів. Для того найкраще надаються рецензії з її концертів таких музи́ків, як: др. В. Витвицький, др. А. Рудницький, композитори М. Фоменко та Я. Барнич, піаністка Каранович, піаніст Р. Савицький та багато-багато інших дописувачів поодиноких щоденників чи тижневиків. Можна сказати, що концерти Її проходили з надзвичайним успіхом та ентузіазмом. Таких успіхів та критик не мала жодна наша вокалістка поза межами України. Усі підкреслювали її всесторонний репертуар співаний оригінальними мовами, прекрасний голос з широким діапазоном, велику вокальну школу, техніку та музичну культуру. Усе те не зробило з неї зарозумілої співачки і ціле життя вона пильно працювала над голосом та репертуаром. Бо тільки в той спосіб доходиться до вершин

вокального мистецтва, як і мистецтва взагалі. В Чікаґо, де Ія пробула найдовше і користала з гостинности мойого щирого друга Славка Німиловича, сина пароха Унятич, де я народився, пізнала піаніста Євгена Маслюка, котрий мав зв'язки з американським мистецьким світом.

Він так захопився голосом Її, що рішив запізнати її з американським видавцем платівок, його приятелем Вальтером Супер. І так, після багатьох проб та експериментів, вони обоє награли першу платівку під назвою: Українські майстри. Презентують на ній кращі твори українських композиторів. Про появу та оцінку тої платівки написав др. Витвицький, про що також можна довідатись з архіву.

ВИЇЗД ДО США

Після того тріумфального турне, що тривало 9 місяців, Ія повернулась, захоплена та збудована,[?] до Бразилії, та розпочала підготовляти мене до переїзду до США. Я ставив опір та висував певніші причини проти опущення Бразилії, але остаточно погодився на такий експеримент, бо повернутись до Бразилії можна було завжди. Та доля захотіла інакше. Направду важко було розставатись з тою країною, приятелями, українською громадою. Ія сама поїхала до Сан Павло полагоджувати візи і т. п., а я мав доїхати з багажем. При автобусі до С. Павло прощала мене велика група друзів та симпатиків і то ще більше приносило мені жалю. Деякі з них, котрі мене прощали пізніше, також переїхали до США чи Канади. І так вже 2 лютого 1959 року прилетіли ми до Ню Йорку. Наші [Бульби], тим ра ом, брат Миколи, Степан, та його дружина Оля вітали нас на летовищі та автом повезли ніччю до Філядельфії. Годі описувати радість та спомини підчас зустрічі у родині Ліди, тої коханої мами, мужем Миколою, донями Танею і Алею та братом Ліди. З їхнього гостинного дому користали ми аж 3 місяці. В тому ж часі ми запізнались з редакцією щоденника „Америка", де адміністратором був мій приятель ще з Музінституту у Львові, Іґо Білинський, та провідниками культ. та організаційних установ. Багато моїх друзів жило там, тож почувались ми як в дома, у Галичині. Почалась організація нашого спільного турне по США і Канаді (тільки Торонто), котре фінансово не вийшло задовільно, бо зла підготовка та зла погода були того причиною. Перебуваючи і Чікаґо ми, за порадою багатьох приятелів, постановили осісти в тому ж великому місті.

Найважнішою причиною того був піаніст Маслюк та видавець платівок Супер, котрий захотів награти нам спільні платівки. І знов судьба подала нам руку, бо ж в той спосіб появилось ще 3 наші платівки під фірмою супер Рекордінґ.

Про успіх наших спільних концертів не буду писати, бо усе те написане у рецензіях наших музичних знавців у всій українській пресі США і Канаді, Німеччини, Франції, Арґентини і Бразилії.

США–КАНАДА–ЄВРОПА

Після поселення в Шикаго ми доволі відпочивали та шукали контакти з музичним світом, з котрим українська громада не мала майже жодного контакту. Не було легко його знаходити будучи невідомим в американському суспільстві. Велику допомогу в тому подав наш, відомий серед американських музичних кругів, наш талановитий

піаніст Євген Маслюк та його приятель Вальтер Супер, який був власником студії Супер Рекордінґ Ко, і який раніше награв з Маслюком і Ією платівку[19], ще підчас першого турне її по США та Канаді. Вони тепер докінчували репертуар на їхню першу платівку „Українська майстри“, про що я вже згадував раніше. Після видання цієї платівки, писав про неї наш відомий музиколог др. Витвицький, була вона розіслана по бібліотеках та музичніх осередках США. Наші попередні платівки награні фірмою „Дністер“ у Клівленді та турне Її по США і Канаді збудили зацікавлення серед наших спільнот. Зі змісту відгуків та фахових рецензій про наші спільні виступи можна запізнатися про майже усі наші контакти у США і Канаді.

Після короткого перебування в Шикаго ми переїхали до Лос–Анжелеса. Вже перед тим нав'язали ми контакти з кількома мистецькими організаціями діючими в Лос–Анджелес. Не було то легко, бо й наша спільнота не була солідно зорганізована у мистецькому відношенні. Справно діяла греко-католицька церква з добрим мішаним хором під керівництвом відомого диригента Володимира Божика. Все таки мали ми добрі контакти з американськими музичними організаціями і могли там прожити майже один рік. Щойно через кілька років українська громада Лос Анделес набула гарний народний дім і там відбувалися різні концерти а також концерт самої Її, про що писав відомий літератор Іван Овечко, називаючи Ію „Українським соловейком“. Співати там разом нам не довелося, бо, як говорили, це дорого коштує. От і приклад зацікавлення нашими митцями і мистецтвом. Таке відношення до наших мистців було притаманне нашій громаді у США і Канаді. Доказом цієї нездорової ментальності можуть бути такі приклади: Михайло Голинський, Василь Тисяк, Капеля Кошиця, Марія Сокіл, Городовенко, Винниченко–Мозгова, Орест Руснак, Лев Рейнарович, піаніст Максимович, скрипаль Предаткевич, бандурист Ємець, родина Жуків та ціла плеяда наших капель та мистців, котрим жодна наша багата організація не допомагала увіковічнити їхню працю. А чи багаті українські організації у США і Канаді не могли б фінансувати діяльності Капели бандуристів з незаступимим Григорієм Китастим – як нашу культурну амбасаду у вільному світі? Де ж український театр на чолі Гірняка–Добровольської, а чому й досі нема програми на телебаченні? Усі ці прояви це доказ браку душевного зацікавлення нашого суспільства, любові до свойого рідного мистецтва і рідних мистців. Велика в тому вина наших провідників, котрі крім політики, нічим не цікавилися.

З Лос Анджелес ми повернули знова до Шикаго. І так поволі, поволі, розвивалась наша мистецька праця. Мої спогади це не автобіографічна праця з вирахуванням фактів, вона охоплює та базується виключно на співацькій діяльності. Нашим завданням було продовжувати співати, розриватися, записувати на сторінках мистецького життя нашу скромну участь у тому, щоб заспокоїти нашу хату, сумління, та виповнити наш святий обов'язок поза межами України. Напевно не вдалося це нам так, як ми хотіли б, але для того усього потрібний був добрий ґрунт, обставини, та потреби і зацікавлення нашого громадянства, вихованого мистецького слухача та культурних інституцій. Дивлячись з віддалі часу, бачу тепер, що наше мистецьке

[19] „Українські майстри“, Маслюк та Ія, гляди вище [пояснення моє – Р.М.]

життя у Бразилії та Аргентині було дуже багатше і цікавіше, як серед нашого громадянства так і чужинців.

Оцінюючи вартість допомоги нашим мистцям, старалися ми, за допомогою культурних одиниць, організувати концерти визначних співаків. І так вітали ми відому співачку Євгенію Зарицьку з Парижа, Юзькова Терена з Ню Йорка, Володимира Луціва з Лондону. А в загальному треба підкреслити, що в Шикаго проходило дуже багато великих імпрез, концертів, спектаклів. От хоч би ювілейні виступи „візантійського хору“ з Голландії під керівництвом Мирослава Антоновича. Хор цей може бути найкращим прикладом любові і віддання до українського хорового мистецтва. Це ж не українці а голандці є співаками цього хору. Голандці співають українською мовою. Слава їм за це, а диригентові велике признання за таке „чудо“.

Я, як член УККА[20] в Шикаго, за допомогою Управи та при участі усіх мистецьких ансамблів, організував програму великого фестивалю з нагоди 100-річчя поселення Українців у США та 200-ліття США, з участю славного соліста МЕТ[21][?] в Ню Йорку Павла Плішки (перший раз у Шикаго), Ії Мацюк–Грицай з Ню Йорку, хору „Прометей“ з Філядельфії під батутою М. Длябога та балету ОДУМ[22] з Торонто. Перший раз була виставлена п'єса „Циганка Аза“ у виконанні Її, як солістки, та інших талановитих акторів. Постановщиком була п. Міля Кулик, а я приготовив хор та оркестру і виступив перший раз як диригент. Іншою імпрезою, що заслуговує на вирізнення, це концерт в честь патріарха Й. Сліпого у репрезентаційній Орхестра Голл, з участю усіх хорів та нас обоє з Ією. Рівнож слухали ми славну співачку Винниченко–Мозгову та Мирослава Скалі–Старицького у операх „Запорожець за Дунаєм“ та „Катерині“. Сама Ія, на запрошення дирегента Яра Барнича з Клівленду, виступала у опері „Запорожець за Дунаєм“ з тенором Василем Мельниченком та іншими співаками, з великим хором ім. Т. Шевченка та Симфонічним оркестром. Вони відвідали кілька великих осередків у США. Я сам був гостем-солістом на концерті в честь Т. Шевченка в Клівленді при участі мішаного хору та симфонічної оркестри під керівництвом Яра Барнича.

З архіву можна довідатися про нашу багату мистецьку діяльність у США і Канаді. Найбільше цікавили нас наші спільні репрезентаційні виступи, на котрих мали ми нагоду зарепрезентувати наш багатогранний репертуар та подати слухачам цікаві програми дуетами, що, як писали наші музикологи, було дуже рідким явищем в українській вокальній культурі. Ми ж були одинокими співаками, котрі виступали разом. Тут, як писали рецензенти, не було конкуренції поміж сопрано і тенором, тільки велика мистецька подаж слухачам. Зрештою, не було аж так багато українських співаків, щоб могли організувати індивідуальні концерти. Крім наших концертів індивідуальних, виступали ми гостинно майже на усіх великих імпрезах у США та Канаді. Тут варто згадати, що великими успіхами серед нашого громадянства користувалися добрі співаки але їх було обмаль. Концерти солістів інструменталістів були рідкістю, а це тому, що наша громада не мала великого числа вироблених

[20] Український конґресовий комітет Америки [по яснення моє – Р.М.]

[21] *Тут*—Метрополітен-опера [пояснення моє – Р.М.]

[22] Об’єднання демократичної української молоді [пояснення моє – Р.М.]

музично слухачів і такі концерти майже не оплачувалися. Найбільше поле для попису мали хори, ансамблі, балети, і в тому напрямку такі жанри розвивалися, досягаючи майже професіональних форм. Тому гідні подиву мистці інших жанрів, котрі вперто піддержували свою діяльність без допомоги нашого багатого середовища. Зрештою, за недовгий час і та мала кадра солістів змаліє або заникне, з огляду на відсутність кандидатів та слухача. Це і є причиною, що майже усі імпрези чи концерти організують найбільші наші товариства як: СУМА, ОДУМ, літературно мистецькі клуби, музичні інституції. Усі такі імпрези запевнені тоді фінансовим успіхом. Приватні імпресарія фактично не існують із за браку зацікавлення громадянства. Національне походження наших мистців не допускає жадних поважних імпресаріо, котрі в більшості є євреями. Оце і політичні труднощі усіх наших мистців на чужині. Чужі не хочуть, а свої не зацікавлені. Але велика любов, відданість і витривалість, в нашому випадку, до пісні, поборювала перешкоди і ми вперто продовжували нашу працю. От згадана вже Фірма Супер Рекордінґ у стейті Іллиной фінансувала награння двох платівок. Треба було їхати знову до Сан Пауло награвати репертуар з попередньою оркестрою та диригентом. Це було велике досягнення та заплата за труди. Платівка, як і попередні, користувалася успіхом та збагатили репертуар меломанів і українських передач у вільному світі.

В між часі я працював асистентом маестра Донатті, бувшим дирегентом опери у Шикаго. Моєю спеціалізацією була камерна музика а передовсім німецька вокальна література та методика і техніка „бель канто“. Я провадив клас заавансованих вокалістів. Це давало добру фінансову базу та зв’язки з американськими вокалістами. Багато з них зустрічав я у 1962 році в Західній Німеччині, куди виїхав на запрошення мойого учителя співу в Берліні, проф. Карля Герберта, що тоді був диригентом оркестри в Штудґарті, був також членом управи організації „Музична молодь Німеччини“, якої саме членом був я у Бразилії (Курітиба, Сан-Павло, Рійо). Мене запросили на фестиваль вокальних творів Моцарта, Шумана, Шуберта. Ми виступали майже по всіх містах Баден–Віртенберґії в супроводі фортепіяно та камерної оркестри. В той спосіб я виконував твори Шуберта і Шумана (вибрані циклі). Крім цього, ми відтворювали у концертній формі опери „Весілля Фігаро“ та „Козі фан Тутте“. Виїзд до РФН[23] та участь у тому фестивалі дала мені найбільше вдоволення та нагороду у формі титулу „Камерзінгера“ на Баден–Вінтемберґ. Це королівський дарунок за усі виступи серед Німців, як чужинця. Моє піврічне перебування у Штудґарті використав я на зустрічі з українськими громадянами а саме: Ульм, Мюхен, Париж, Відень. Найбільше співав я у Мюнхені при супроводі проф. Шеля та композитора О. Вобикевича. Париж відвідав з нагоди академії, виконуючи з тої нагоди цілий концерт. Другою великою радістю це подорож до повоєнного Відня, де ми жили та студіювали під час війни. Тут відбулася зустріч з відомим композитором і диригентом Андрієм Гнатишином та його ріднею. Крім того, стрінувся я зі скрипалем Барном, з яким, та зі сопрано Крадило, виступали ми на репрезентаційному концерті у Відні. др. Кудрик писав про нього, в архіві можна побачити його оцінку на той концерт. У Відні пізнав я відомого австрійського імпресаріо, для якого мав я авдицію

[23] ФРН – Німецька Федеративна Республіка [пояснення моє – Р.М.]

заплановану раніше моїм професором зі Штутґарту. Другу авдицію мав я в театрі віденської оперети. Після тих авдицій мені запропоновано працю у Клягенфурті та Діссельдорфі. Нічого з того не вийшло через малу платню, як початкуючого, та непевність на будуче. А наше будуче почало прибирати чорні кольори. Я вірив, їдучи до Європи, що успокою розбурхану Ію, що сталася дуже підозрілою до мене та усіх моїх планів. Не міг же я прийняти навіть якої небудь праці в РФН чи Австрії без Неї, а крім того не мав я певності чи вона захотіла б ще раз повернутися до Європи, по сусідству з СССР, в якому вона виростала та пережила усі нещастя.

Мусів я повертатися до Шікаго та наладнати наше співжиття. Та доля не захотіла слухати нас наївних і почала нас карати. Розпочався час суперечок, який не створював відповідної атмосфери до творчої праці. Крім того, я захворів на звихнення хребта, що погано вплинуло на моє здоров'я. І так дійшло до виїзду Її до Ню Йорку, де вона [замешкала?] в домі моєї двоєрідної сестри, а згодом переселилася до свойого помешкання. Думаю, що жодне з нас не дало б ясної відповіді на питання чому ми розійшлися? Я перестав взагалі співати, бо лікування забирало мені багато часу та нервів. Хоч не часто, але я піддержував контакти з Ією і рішив організувати її турне по Австралії, котре в короткому часі здійснилося завдяки допомозі п. Галабурді–Чигрин зі Сидней, за що я в тому місці хочу ще раз подякувати. Ія відбула тріумфальне турне та повернулася до США. Після цього ми вже формально розійшлися.

В між часі, будучи знова у Шикаго, мене запросили виступити в італійській програмі на телебаченні на 26 каналі. Після короткого інтерв'ю в італійській мові, я відспівав кілька арій з італійських опер а саме: арію з опери Тоска, серенаду з опери Любовний напій та дві італійські пісні. Виступ подобався, і через 6 місяців я знову співав на тому самому телебаченні РАЇ, котру провадив тоді тоні Наполі. Тим разом я виконав арію Богеми, Ріголетта та кілька неаполітанських пісень, закінчуючи славною піснею „Мама", але з українськими моїми словами, яку я раніше награв. Це були мої два останні концерти-виступи в Шикаго а відтак я піддався лікуванню.

Після довгих лікувань та судового спору я виграв велике відшкодування, одержав високу місячну ренту. Тепер я рішив виїхати зі США , але не легко було вибрати, куди саме їхати: Бразилія, Іспанія, Відень, РФН чи Польща? Розум, практичність та родинне почування вирішили їхати до Варшави. Чому? У Варшаві жила моя бувша братова[24], до якої приїздив її син а мій братанок[25] зі Львова. У Львові жив мій брат[26], а у Вінниці – моя братанка[27]. Крім того, я відшукав [у Варшаві – Р.М.] мою тіточну сестру у віці

[24] Розалія Несторівна Мацюк, згодом Siwińska, з дому Гладка, роджена в Трускавці [пояснення моє – Р.М.]

[25] Орест Ярославович Мацюк [пояснення моє – Р.М.]

[26] Роман Якович Мацюк, брат перший стриєчний [пояснення моє – Р.М.]

[27] Олена Ярославівна Соляник, з дому Мацюк (Пилипенко), роджена в Желехові (Великосілки) нинішнього Буського району, рідна по батькові сестра Ореста Ярославовича Мацюка [пояснення моє – Р.М.]

85 років[28]. Усе те піддержало моє рішення оселитися у Варшаві, звідки я міг би усім рідним допомагати. Тепер бачу, що мій вибір був корисним для мене і моїх рідних. Я маю рідню, а вони від мене допомогу і щораз приїздять до мене. Я пірнув в українську громаду Варшави, церкву оо. Василиян, заприязнився з Управою УСКТ та почав виступати гостинно у більших українських осередках Польщі. І так пішов: Краків, Щецін, Ольштин, Кошалін, Слупськ, Гданськ, Колобжег. Люди раділи моїм виступам, а рівночасно дивувалися з такого мойого рішення жити в Польщі. Я не жалів їм себе, співав цілим серцем а вони прийняли мене як рідного брата. Якою великою є радість, коли тебе хтось потребує, а вони мене потребували, були вдячні за спів чи присутність. У Варшаві я ще не співав, бо на те склалися причини політичного характеру. Думаю, що читачі мене зрозуміють. Я не дивувався і не мав до нікого жалю. Вони й так слухають нас обоє на наших платівках. Щоб мати запитання у царині співу я увійшов до Театру Опери та Балету у Варшаві та давав лекції співу для вибраних молодих співаків. Допоміг мені у цьому наш відомий співак В. Денисенко, соліст того ж театру, якого слухали наші земляки в США і Канаді. Багато разів співали ми також оба, а з нами також запрошена мною наша молода студентка співу Тетяна Підлуська, яка тепер живе у Торонто. Моя животність замало вичерпувалася співом, то й я кинувся на далекі романтичні подорожі літаками, а переважно кораблем С. Батори. Відвідав я Женеву та Відень, де знова зустрівся з А. Гнатишином, його ріднею та його хором. Дальше пішла Чехословаччина, Мадярщина, Італія, Іспанія, Португалія, Франція, РФН[29], Англія, Данія, Голландія, Греція, Болгарія, Чорне море, Туреччина, Югославія, Єгипет, Крета, Мароко, Канарійські острови, Бразилія, Уругвай та Аргентина. На кораблях завжди співав як гість, а виконував пісні міжнародних композиторів. Товаришкою моїх подорожей була і буде тепер моя друга дружина, овдовіла лікарка; її прадід був Грек вірменського походження. Перед нами ще багато планів відвідати багато країв, коли проведіння на те позволить.

Хочу тут висловити подяку Всевишньому за те, що кинув мене в полон нашої пісні, яка прикрашувала моє життя на чужині. Рівнож висловлюю щиру подяку моїй бувшій дружині Її за те, що прямувала зі мною до однієї мети та була підпорою в тому.

Варшава, 1988 р.

---

[28] Олена Василівна Фляйшбанк, з дому Герасимів, донька Теклі, з дому Мацюк, роджена в селі Ракобовти нинішнього Буського району [пояснення моє – Р.М.]

[29] ФРН – Німецька Федеративна Республіка [пояснення моє – Р.М.]

УРИВКИ МУЗИЧНИХ КРИТИК ТА ВРАЖІНЬ З КОНЦЕРТІВ ЛЮБО МАЦЮКА

ВІДЕНЬ:

Др. Борис КУДРИК – Мацюк забренів в італійських античних аріях та у піснях наших композиторів. Нашого співака, крім шовкового вирівняного голосу, знаменує глубока музикальність, залізна ритміка, висока культура голосу та здібність відчути і передати музичний стиль…

ШТУТҐАРТ:

Проф. Карль ҐЕРБЕРТ – Любо Мацюк це посідач мельодійного тенора зі знаменитою школою та непересічним даром інтерпретації.

ЛЯЙПЦІҐ:

Др. Балук – Любо Мацюк, це безперечно культурний співак, який розуміє, що співає…

АРҐЕНТИНА, БУЕНОС АЙРЕС:

Проф. Е. ОНАЦЬКИЙ – Любо Мацюк посідає милий, приємного тембру лір. тенор, вихований в найкращій школі італійського бельканто, що особливо виявилось в італійських античних аріях, або славнозвісній арії Фредерика з опери ЛЯРЛЕСІЯНА. При помочі багатого мистецького смаку та школи осягає найкращих ефектів, особливо прекрасні піаніссіма на твердо поставленій колоні звуку.

Кожна музична нота і кожне слово мають мистецький змисл і чарує своєю дикцією. У нього спів, це довершена, вдосконалена мова. Мацюк співає легко, без зусилля як і належить співакові італійського бельканто…

Оксана КЕРЧ, письменниця, – Пан Любо полонив нас своїми чудовими інтерпретаціями та шовковим піано…

БРАЗІЛІЯ:

КУРІТИБА – Парана – „ПРАЦЯ“: Плили чудові звуки ліричного тенора Любо, захоплювали та полонили серця слухачів. Тому не диво, що він ніколи не сходив зі сцени без наддатків, поміж якими не бракувало незабутньої пісні МАМА…

САН ПАВЛО – др. РІКАРДІ – співак з гарним, вирівняним голосом та солідною школою. Представник італ. бельканта, яких обмаль…

А. ТУПІНАМБА, музик, – співак Любо, представник найкращих інтерпретаторів камерної музики та італ. школи незаступимого бель-канто…

РІО ДЕ ЖАНЕЙРО – др. МУРІСІ – це артист правдивого признання, з прекрасною школою, інтерпретацією та дикцією.

Е. МАССАРАНІ, композитор, – співак посідає рідкісні вокальні та музичні дані та уживає їх по мистецьки…

САНТА КАТАРІНА – з приводу прем'єри бразилійської опери АНІТА ҐАРІБАЛЬДІ: з поміж усього персонажу треба відзначити тенора Любо Мацюка у важній ролі героя опери Ґарібальді. Це співак з рутиною, гнучким голосом та свободою рухів…

ЗАМІТКА: Про всі виступи Любо Мацюк по більших містах Бразилії писали найбільші щоденники та ілюстровані журнали як: панорама, Естадо до Парана, Діаріо до Порто Алеґре, Естадо до Сан Павло, Діаріо Павліста, Трибуна да Імпренса, діяріо де Нотісіяс, Бразіл геральд, таймс оф Бразіл і т.п.

США ТА КАНАДА:

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ – проф. Роман САВИЦЬКИЙ – Любо Мацюк – це типовий представник ліричного вокалізму. Його голос м'який, теплий, несеться легко в ніжних піанісімах і має відповідну експресію на верхах. Співак визначається знаменитою дикцією, хистом декламації фраз, без затрати головної ритмічної структури. Він є щасливим власником правдивого ліричного таланту і виконує з гідною вирізнення інтерпретацією.

НЮ ЙОРК – Микола ФОМЕНКО, композитор, – Любо Мацюк, це великий інтерпретатор твору. Голос його мужній, гарного тембру, теплий, звучить переконливо. Слухав я його з насолодою…

НЮ ЙОРК – Олег МУЗИЧЕНКО, піаніст, – небагато співаків виявляє досить зрілости до самостійного розв'язання проблем не тільки вокальних, але й стилю інтерпретації. Така самостійність очевидна в Любо Мацюка і це було особливо помітне у відході від трафаретів у виконуваних оперових аріях. Тенор співака дуже гарної барви, ніколи не форсований, виповнив залю так у меццо-п'яно, як і піаніссімо. Співак довів, що експресивність виконання тільки виграє, коли співак далекий від показування сили голосу та крику.

НЮ ЙОРК – Дарія ГОРДИНСЬКА–КАРАНОВИЧ, піаністка, – Любо Мацюк, ліричний тенор, базує техніку свого милозвучного голосу на економічно контрольованому віддиху. Вокальна гладкість, динамічне тінювання, м'яка еластичність субтельних нюансів – це прикмети, які дають нашому співакови спроможність виявити емоційність і теплоту музичного вислову. В українських піснях він оживив народність сердечністю і гумором…

Др. АНТІН РУДНИЦЬКИЙ, композитор, диригент, критик, ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, – Любо Мацюк це репрезентант камерного мистецтва, яке вимагає найбільших кваліфікацій від суспільства. Крім голосу, доброї школи, музичної культури замітне в ньому добре інтерпретаційне відчуття та багатство сантименту…

Михайло ДОБОШ, диригент, НЕВАРК, – Любо Мацюк це типовий ліричний тенор з чудовою емісією голосу, подиву гідною дикцією та своєрідною інтерпретацією…

ТОРОНТО – за В. Л. [рецензія?] „ВЕЛИКИЙ УСПІХ ЛЮБО МАЦЮКА": Наш гість з Бразилії, це співак камерного типу, при якому сила голосу не відіграє важливої ролі, як у жанрі оперовому. Зате тим більша вага при кваліфікації камерного співака лежить у бездоганності звуку та емісії голосу, у його вокальній культурі і відповідних інтерпретаційних здібностях мистця.

Наш співак безперечно володіє всіма згаданими вимогами у високій мірі. Особливою прикметою співацького таланту Любо є сугестивність його музичної інтерпретації, яку він доводить в деяких місцях до повної фінезії[30], ніколи не попадаючи при тому у перечуленість. Особиста культура і мистецький смак співака гармонійно доповнюють його фахове вміння…

ЕВРОПА – 1962:

МЮНХЕН – ВЕЧІР УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ – Остап БОБИКЕВИЧ, композитор, – співак з милозвучним і палким голосом виявив себе як мистець у виконанні українських пісень у прекрасній інтерпретації придержуючи з великою легкістю та ніжністю усі п'яна і піаніссіма. Публіка захоплювалась виконанням пісень і нагороджувала співака рясними оплесками та примушувала до наддатків…

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ – від редакції – Любо Мацюк володіє дуже приємним голосом. Його поведінка перед публікою безпретенсіональна, сердешньо-дружня, природно проста і все те в купі створювало дуже приємну, інтимну атмосферу. Слухачі мають враження, що їхній давній, добрий знайомий, ба навіть більше, щирий приятель, якого єдиним бажанням є принести справжню радість і духовну насолоду іншим…

ПАРИЖ – Українське Слово – „КОНЦЕРТ В ПАРИЖІ“: Слушно хтось назвав Любо Мацюка одним з найкращих інтерпретаторів української пісні! Її, наш скарб, він співає без намагання на оперові ефекти, які не завжди до неї пасують, але співає її з усіма даними оперного співака, дзвінким голосом, яким володіє досконало…

[30] витонченість, ніжність, проникливість [пояснення моє – Р.М.]

УРИВКИ МУЗИЧНИХ КРИТИК ТА ВРАЖІНЬ З КОНЦЕРТІВ ІЇ МАЦЮК

ЕВРОПА:

Др. Борис КУДРИК – ВІДЕНЬ – … у співачки чудовий барвистий та мелодійний голос, яким вона володіє свобідно і ігриво…

Др. Валюк-ЛЯЙПНІҐ – молода співачка має чудовий голос, який звенить рівно у всіх регістрах. перед нею велике майбутнє!…

Проф. К. Ґерберт – ШТУТТҐАРТ– … співачка з непересічним голосом, дикцією та інтерпретацією…

АРҐЕНТІНА:

Проф. Онацький – БУЕНОС АЙРЕС. Пані Ія залишила в присутніх чудовий спогад. Це співачка з прекрасним голосом, великою музичною досвідченістю та доброю школою…

С. Керч, письменниця, – … Ія МАЦЮК своїм чарівним співом нагадувала незабутні виступи великої ПЕТРУСЕНКО. Кого не полонить чудовий голос, знаменита школа та чарівна усмішка?

БРАЗІЛІЯ:

КУРІТІБА – ПАРАНА – журнал „ПРАЦЯ“: … слухати паню Ію це те саме, що перенестись на Україну, де співають солов'ї…

САН ПАВЛО – др. РІКАРДІ – співачка з блискучим голосом, цікавим інтерпретаційним виразом. Це дуже ґраціозна артистка…

А. ТУПІНАМБА, музик, – Ія Мацюк повна експресії з драматичною закраскою голосу, який блистить повно і впевнено.

РІО ДЕ ЖАНЕЙРО – др. МУРІСІ – … це великий мистець з добре зрівноваженим та експресивним голосом.

Б. МАССАРАНІ, композитор, – артистка з рідкісним голосом та умінням уживати його по мистецьки…

ВУМЕНС КЛЮБ – концерт для амбасади: Ія має блискуче сопрано, а певні верхи при форте, як і невимовно гарні піаніссіма, захоплювали нас усіх…

Спів Ії Мацюк викликав подив та ентузіязм серед присутніх пань.

<u>ЗАМІТКА</u>: Про всі виступи ІЇ МАЦЮК по більших містах Бразилії писали найбільші щоденники тих міст та ілюстровані журнали, як: панорама, Естадо до Парана, Діараіо до Порто Алеґре, Естадо до Сан Павло, Діаріо Павліста, Трибуна да Імпренса, Діяріо де Нотісіяс, Бразіл геральд, таймс оф Бразіл і т.п.

США ТА КАНАДА:

Проф. Роман САВИЦЬКИЙ, – ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, – ВЕЛИКИЙ УСПІХ ІЇ МАЦЮК – Ія Мацюк це щасливе поєднання повного переливного голосу з тонким інтонаційним

шліфом, правдивого музичного темпераменту з належним технічним вишколенням і врешті широкого виразового діяпазону з інтуітивним вичуттям межі і міри… соковитий голос Її має широкий діяпазон, правдиво сопрановий блеск і дуже добре звучить теж в кольоратурних партіях. Певна, легка техніка і естрадова рутина співачки роблять її виконанням вповні авторитативними. Музична солістка диспонує скалею інтерпретаційного умінням…

Др. ВАСИЛЬ ВИТВИЦЬКИЙ, музиколог, – ДЕТРОЙТ – Ія Мацюк виявила риси, які не завжди бувають у співаків солістів. Це вимогливе і серйозне ставлення до завдань мистця-музики. Її мистецьке „кредо“ було видне і в доборі творів і в способі їх інтерпретації. Її мета не вокальний попис, не блискотіння ефектовними співацькими засобами, а виключне старання за добуття і передання змісту та ідеї твору.

Микола ФОМЕНКО, композитор, – НЮ ЙОРК – Треба в першу чергу усвідомити собі, що на нашому мистецькому небозводі не легко відшукати серед наших співаків таку, яка б відважилась сама провести і то на високому рівні таку важку і різноманітну програму. Тут не було мініятур, навпаки, майже кожен твір вимагав великої емоційної напруги, високої майстерности і тактики. Всі вони прозвучали як живі уривки нашого життя, нашої минувшини. Ія Мацюк з'явилась цілком сформованою, з великою вокальною культурою і прекрасним голосу-співачкою… Вона перебуває в царині краси по дівочому молодого, дійсно гарного, як срібний дзвіночок і безмежного діяпазону…

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, Америка, – ЕНТУЗІЯСТИЧНИЙ ПРИЙОМ ДЛЯ ІЇ МАЦЮК – видається, що досі ще нікого із виступаючих митців не обдаровувала наша публика такими симпатіями і такими гучними оплесками, як саме Ію Мацюк, яка завдяки великому і чудовому голосові зуміла захопити дуже численну авдиторію…

Яро БАРНИЧ, композитор і диригент, – КЛІБЕЛЕНД – Широкий діяпазон її голосу, вміле орудування динамікою та дуже добра голосова емісія і дикція виявили, що співачка належить до тої кляси солістів, яких виступи сприймає публика з великою насолодою. Арія з опери ВЕСІЛЯ ФІҐАРО – Моцарта, – Ія заспівала так, що й найбільш вибагливі критики і любителі великого композитора могли б мати для неї тільки слова признання. Так би і хотілося почути ті арії в супроводі справжньої оперової оркестри, яка б ще більше підсилила вальори її широкого голосу…

Олег МУЗИЧЕНКО, піаніст, – НЮ ЙОРК – Ія Мацюк посідає великі вокальні можливості. Лірико-драматичне сопрано, красиве, свіже, привабливе і вирівнане в регістрах. Співачка з успіхом використовує голос і у партіях лір-драм-кольоратурного характеру. Як інтерпретатор, вона виказала себе однаково цікавою так в оперному репертуарі, як і в романсах.

Дарія ГОРДИНСЬКА–КАРАНОВИЧ, піаністка,– НЮ ЙОРК – В оперових аріях Ія Мацюк виявила велике блискуче сопрано, яким так переконливо зуміла передати інтенсивність музичного відчуття. В українських піснях, що переважно оспівують кольорит природи, поезію кохання, Ія була стриманою або огнистою, темпераментною, відповідно до задумів композиторів. Елегантна поява її доповнила її голосові і виконавчі вальори…

Др. Антін РУДНИЦЬКИЙ, композитор, диригент, критик, – ФІЛЯДЕЛЬФІЯ – НЮ ЙОРК – слухаючи вдруге Ію Мацюк знову можна було ствердити, що в неї добрий, сильний голос лірико-колоратурного характеру, добре вишколений, отже гнучкий і подвижний з гарними, свіжими верхами та добре опертою серединою, і вповні вирівняний на переходових тонах. Найціннішою її прикметою це чистота інтонації...

Михайло ДОБОШ, хор. диригент, – НЕВАРК – Співачка посідає оцей неоцінений дар від Бога, – голос, – та вміє ним знаменито орудувати. Широкий діяпазон голосу, його культура, фразування у сполуці з дикцією, чиста інтонація, інтерпретація, та сила величезного розмаху в його динамічності, до найтонших деталів музичних нюансів, – оце прикмети вальори співачки...

Іван ОВЕЧКО, письменник, літературознавець, – ЛЬОС АНДЖЕЛЕС – після чудової баляди з бразилійської опери „ҐВАРАНІ“ захоплена публика спонтанними оплесками та вигуками охрестила ЇЮ нашим СОЛОВЕЙКОМ!...

НОВИЙ ШЛЯХ – ТОРОНТО – Запорожець за Дунаєм в РОЧЕСТЕРІ – Відома усім співачка Ія Мацюк цим разом, крім співу високої кляси, виявила та полонила своїм великим драматичним талантом. Її Одарка була справжня, бо ж Ія віддала її увесь талант! Чули ми і горе і розпуку, а подекуди і іронію. ЧУДОВО!

ПІСЛЯ ТУРНЕ ІЇ МАЦЮК – за В. Н. [підпис?] – Під час свого турне з виступами у Філядельфії, Ню Йорку, Неварку, Чікаґо, Клівеленді, Детройті, Бафало, Торонто, Монтреалю, радіо СІБІСІ та репрезентаційному концерті в честь Тараса ШЕВЧЕНКА з Капелею Бандуристів і т.п., українська співачка Ія Мацюк знайшла собі одноголосне признання, висловлене в укр. пресі. Кожному було приємно перечитувати ці критики, рецензії та враження, і навіть дуже приємно! Справді, Ія Мацюк на американському континенті приносить славу не тільки собі, своєму обдарованні і вишколові, але одночасно славу і признання українському вокальному мистецтву України!

Отож, в додаток до того усього, я хочу подати ще й свій репортаж а в нім оцінити Ію Мацюк і в національній частині та від імени української еміграції висловити її через пресу славу і честь і побажання дальших великих успіхів.

ГОМІН УКРАЇНИ – ТОРОНТО – Якщо мірилом оцінки митця є те, кого найбільше із співачок вітало Торонто, то безперечно тим може гордитись Ія Мацюк! В нагороду її піднесено аж 5 букетів, а це ж щось говорить...

БАТЬКІВЩИНА – ТОРОНТО – Багато можна б ще сказати про той концерт але обмежусь до короткого окреслення: КОНЦЕРТ БУВ ЧАРІВНО ПРЕКРАСНИЙ!!!

НАША МЕТА – ТОРОНТО – „НЕБУДЕННИЙ КОНЦЕРТ“ – Ія Мацюк це співачка високої кляси, артистка з тонким музичним смаком. Вона суверенно панує над голосом, орудує ним розумно і економічно, а деякі із співаних творів уміє подати у такій знаменитій інтерпретації і розмалювати їх таким кольористичним багатством, що мусить захопити кожного. У пісні „ЛАСТІВКА“ співачка заблисла усім багатством кольоратури та ліричної мякости й теплом свого повного та милозвучного голосу, що звучав як живий музичний інструмент.

ВІЛЬНЕ СЛОВО – ТОРОНТО – Ія Мацюк належить до українських вокальних митців високої кляси, як під оглядом голосового матеріялу, так і під оглядом вокальної

культури. Голос з чистим металевим та дзвінким тембром розпоряджає широкою скалею і звучить вирівняно в усіх регістрах. Вона виявила подиву гідну рівність, легкість та чудову барву своєї кольоратури.

МИСТЕЦЬКЕ ТУРНЕ В АВСТРАЛІЇ – 1979 (квітень–травень):

ТРІУМФ ІЇ МАЦЮК В МЕЛЬБОРНІ.

Відома співачка – сопрано Ія Мацюк з ЗСА розпочала концертове турне в Австралії, під патронатом СУОА, концертом в Мельборні в неділю 29 квітня ц. р.

Любимці української пісні спонтанно привітали, як виявилося під час концерту, – одну із найкращих українських солісток.

Нові лаври до вінка своєї слави додала Ія Мацюк концертом в Мельборні. Це був дійсно самоцвіт вокального співу і за нього одержала співачка заслужену нагороду: бурю оплесків, викликів, подяк і квітів.

[Українці Брізбену, Аделяйду і Сіднею матимуть також шану вітати Гостю із ЗСА та … … …?][31]

Вітаємо п-і Ію Мацюк в Австралії, бажаємо приємного тут побуту та дальших успіхів.

[31] Оця помітка пропуску тексту внесена працівниками Відділу інформаційних технологій Наукової бібліотеки ЛНУ ім. Івана Франка.

УРИВКИ МУЗИЧНИХ КРИТИК ТА ВРАЖІНЬ
ЗІ СПІЛЬНИХ КОНЦЕРТІВ:
Ії МАЦЮК – сопрано,
Любо МАЦЮК – тенор

БРАЗИЛІЯ:

КОНЦЕРТ В РІО ДЕ ЖАНЕЙРО – Муніспальний Театр Ж. КАЄТАНО – ЖУРНАЛ ДО БРАЗІЛ – публика виповнила залю по береги. Українські співаки виявились носіями рідких вокальних прикмет. Обоє мають голоси рівні, гарні, звучні, експресивні та вміють вживати їх по мистецьки…

ЖУРНАЛ ДО КОРРЕЙО – співаки Ія і Любо Мацюки виступили в Ріо як не може бути більш симпатично, виявляючи справжню школу та надзвичайний хист інтерпретації. Вони мистецькі та сповнені поезією, визначались експресивністю та кольоритом, виявляючи безпосередність та глибину почувань. Вони варті того, щоб наше мистецьке середовище пізнало їх ближче. Таких виступів більше б нам… (переклав ті критики Степан Кобилянський, репрезентант ХЛІБОРОБА в Бразилії).

КУРІТІБА – ПАРАНА – з приводу концерту в честь Президента Е. ДУТРИ – На святкування „ДНЯ ПАРАНИ“ прибув до Курітиби Президент Е. ДУТРА. З тої нагоди відбувсь великий концерт, на якому, на запрошення уряду Парани та Департаменту Культури, взяли участь й молоді українські співаки Ія і Любо Мацюки. Цим разом вони виступили з клясичними творами браз. композиторів і закінчили свій виступ, супроводжений овоціями дібраної авдиторії, блискучим дуетом з опери Іль Ґварані, К. Ґомеса. Ґубернатор Парани, окремим листом, подякував нашим артистам за участь в концерті для Президента Е. Дутри.

КОНЦЕРТ для української громади – КУРІТІБА – Концерт Мацюків приніс нам свіжий подих піль, шум рідних річок, легіт вітру з рідних степів. При їхніх співах у слухача губиться почуття свого конкретного перебування…

КОНЦЕРТ В ТЕАТРІ ҐВАЇРА – КУРІТІБА – (для чужинців) – це артисти великого маштабу, виховані на старій співочій культурі Европи. Варта їх слухати!… Це перший раз в історії нашого міста ми слухали укр. професійних співаків.

САНТА КАРАТІНА – Блюменав – театр Карльос ҐОМЕС – Концерт українських співаків Ії і Любо зі Симфонічною Оркестрою, пройшов з великим ентузіязмом. Вони співали чудово, по мистецьки!

САН ПАВЛО – театр МУНІСІПАЛ – беззастережний і заслужений успіх на терені Бразилії. Непересічні голоси, чудова школа та такт у побудові фраз.

Журнал „ПАНОРАМА“ – З приводу святкувань МОЦАРТА та ШУМАНА – Спів це їхнє життя. Захоплення тих, хто мали нагоду їх слухати, надзвичайне! Подружжя Мацюк є справді королівським дарунком для знавців вокального мистецтва.

З ІНШИХ КОНЦЕРТІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД: Захоплені слухачі, що ніколи не чули такого концерту, таких співаків, не дозволяли сходити зі сцени нашим артистам та просили наддатків. Хто слухає їхнього співу, тому здається, що він є на Україні, у Києві або Львові, на лоні барвистої української природи, десь серед зеленого поля, в кучерявому гайку. Вони цілком оволодівають авдиторією і ведуть її думками туди, звідки лине незрівняння українська пісня.

Співаки МАЦЮКИ являються як під оглядом майстерного опанування вокального мистецтва, так і під оглядом глибокої особистої культури, рідкістю серед сьогоднішнього укр. мист. світу. Іхня європейськість, багатющий репертуар та знання чужих мов, це цінності які щедро відчиняють їм двері столичних театрів.

АРҐЕНТІНА – БУЕНОС АЙРЕС:

Укр. преса, радше Союз Укр. Студентів, – можемо тепер сказати, що ті, які мали нагоду особисто слухати артистів Мацюків, відчули не лише повну мистецьку насолоду, але почули справжніх професійних співаків, обдарованих непересічними голосами, чудовою школою, технікою, інтерпретацією та многогранною програмою. Вони зуміли полонити і зачарувати своїм мистецтвом та особистою культурою… Ми були горді за них! Концерт той, це правдива подія в нашій громаді…

БРАЗІЛІЯ:

„ПАНОРАМА“, репортаж про мистців, – подружжа українських співаків ІЇ та Любо Мацюків здобуває великі успіхи в Бразилії. Ми сміливо скажемо, що: спів – це їхнє життя, очаровувати слухачів, це їхня місія. І захоплення та подив тих, що вже мали нагоду їх чути, є надзвичайним. Тон їхніх голосів, мельодія їхніх вокальних акордів, захоплюють своєю досконалістю. В Сан Павло, в Ріо де Жанейро, всюди, де виступають, вони зустрічають з боку публики, преси та спеціальної критики найбільші признання похвали…

Проф. Олег МУЗИЧЕНКО, піаніст, – можу ствердити, що, в закордонних музичних колах, культура й мистецький європеїзм Її і Любо Мацюк здобуде собі в майбутньому більше признання, як турбогласи багатьох наших іменних горлодерів. Поставимо, одже, практичне питання: Маємо в себе тільки двоє людей, які в одній галузі цієї нашої культури працюють, і з честю для неї, її розширюють, – ми забезпечуємо для них можливість цієї праці?…

США ТА КАНАДА:

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ – проф. Роман САВИЦЬКИЙ – добір знаних і не знаних нашій публіці творів свідчив про поважний мистецький досвід, про добрий музичний смак і знання своєї спеціяльності обоїх співаків. Усі твори були подані стилево і музично, з численними моментами мистецької дистинкції і культури.

НЮ ЙОРК – Микола ФОМЕНКО, композитор, – дуети в їхньому виконанні залишаться на довго в пам'яті присутніх, як і іхній дуже успішний концерт.

Др. Василь ВИТВИЦЬКИЙ, музиколог, ДЕТРОЙТ – Є щось особливе в цій симпатичній парі співаків. Бачачи і слухаючи їх ми не забуваємо й про їхню корисну працю в країнах Півд. Америки, які, від часу поїздок Саломеї Крушельницької та капелі Кошиця, не мали нагод слухати українських співаків. З великою насолодою слухали ми спільних виступів обоїх мистців, тим більше, що це рідкість у програмах наших концертів.

Дарія ГОРДИНСЬКА–КАРАНОВИЧ, піаністка – НЮ ЙОРК – в дуетах наші співаки виявили зіспіваність, ритмічну прецизність і однозгідність в розбудуванню кульмінаційних моментів.

Др. Антін Рудницький, композитор, диригент, критик – ФІЛЯДЕЛЬФІЯ – НЮ ЙОРК – В укр. муз. житті США, де добрих співаків, себто з голосом, школою, сценічною презентацією, вальорами, необхідними для успішних виступів, можна буквально порахувати на пальцях одної руки, появу Мацюків треба привітати з приємністю та задоволенням…

Яро БАРНИЧ, композитор, – КЛІВЕЛЕНД (Америка) – концерти Мацюків належать до рідких явищ в укр. муз. житті. Таких концертів, в яких виступають співаки різного амплуа, майже не практикується, а через те терпить ціла структура програми. Тому їхні концерти завжди користуються великим успіхом, бо вони творять добру музично мистецьку форму, через зовнішність та спільне опрацьовання програми.

Михайло ДОБОШ, диригент, – НЕВАРК – Поява співаків Мацюків, це надзвичайне явище для української спільноти у США. Їхній концерт, це найкраща мистецька імпреза в нашому місті. Найбільшою насолодою є слухати їх в дуетах: два контрасти, що при допомозі високих технічних та мистецьких засобів дійшли до подивугідної прецизності. Ще беззаперечні майстри старого бельканто, яке є завжди завершеною формою вокального мистецтва.

НЮ ЙОРК – СВОБОДА – В Ню Йорку відбувсь концерт артистів-співаків Мацюків, які посідають культуру співу, інтерпретації, загальну муз. культуру й передусім, неабиякі таланти. З ними нічого не треба брати „під огляд[32]“, це зрілі артисти співаки, які не виказують своє зростання.

М. ГАРАСОВСЬКА-ДЯЧИШИН – мисткиня-малярка наші співаки Мацюки – це артисти високої кляси і великого масштабу, виховані на старій культурі Европи і їх варто слухати! Це був високої кляси концерт із незвичайно гарно і вміло дібраною програмою.

ТЕОДОР КУРПІТА – ЧІКАГО, поет, – Вони обоє мають рідкісну прикмету: певність своєї непересічності! Мають силу власної віри в силу власних можливостей. Їхня роля в країнах дотеперішніх виступів переросла спроможності амбасад!

ТОРОНТО – ВІЛЬНЕ СЛОВО – Обоє виконавців – це високої кляси заавансовані співаки, які, як під оглядом мистецького виконання пісень, так і елегантної появи та особистої культури, заслуговують на найкращі признаки та оцінки…

ТОРОНТО – НАША МЕТА – На спеціяльне підкреслення заслуговують дуети, де обоє співаків, так голосно як теж інтерпретаційно, просто ідеально, себе доповнювали та виявляли себе чудовою і висококультурною парою співаків, яких дай нам Боже як найбільше! Як у першій частині співаки пописувались красою своїх голосів і їх витривалістю, співочою технікою та всім тим, чого вимагається від оперних співаків, – так знов у другій частині вони блиснули як знамениті і просто недосяжні інтерпретатори української пісні! Вони убрали ту пісню у такий пишний одяг, обжемчужили такими блискучими бриліантами та надихали її такою глибиною відчуття української душі, її радощів і смутків, заворожених в укр. пісні, що слухачі були просто очаровані…

[32] ставитися з вирозумінням, попускати, пробачати [пояснення моє – Р.М.]

L U B O M A C I U K - tenor

Noted and celebrated Ukrainian lyric tenor, earned the laureate diploma at the Concourse of Young Singers in Lviv, Ukraine, continued his vocal studies in Berlin, Germany and later in Vienna, Austria. After a series of concerts in Austrian and German cities he continued his vocal career in Brazil where he appeared on radio, television and theatres bearing the title of "Maestro de Bell Canto". The Academy of Fine Arts affered him the chair of voice, where he served for many years. LUBO MACIUK is credited with the first interpretation of the new Brazilian opera, "Anita Garibaldi".
Together with Mme. Iya Maciuk, gave many concerts in the United States and Canada, meeting with notable success and critic. He was engaged in Germany as a chamber music artist and gained the title of "KAMMERSINGER"

In this record LUBO MACIUK sings the songs of his people, demonstrating deep expression and sentiment. Besides the Ukrainian songs, LUBO MACIUK sings the beautiful arias from TOSCA and L'ELIZIR D'AMORE.

У полоні музики

НАПРИКІНЦІ листопада 1982 р. в Ольштинській філармонії відбувся незвичний концерт Тривав він ледь півтори години і, на думку кількасот щасливців, що його слухали, він був найпривабливішім запрошенням побачити надбання української вокалістики в загальноєвропейському музичному контексті. Запрошували рідкісні гості: оперні співаки — соліст Великого театру у Варшаві Володимир Денисенко та соліст оперних театрів у кількох країнах світу — Любомир Мацок. Обидва присвячені служити музиці, обидва родоводом і любов'ю зв'язані з українською піснею. І водночас вони носії двох відмінних форм співаної мови — Денисенко спроможний видобувати з кожної бас-партії найбільш драматичні її відтінки; Мацюк — тенор, якому підкоряється найчарівливіша з тональностей — лірична. Час наступної зустрічі ольштинян з таким «діапазоном» — невідомий.

Відомо зате і зрозуміло чому першим, після цьогорічних перевиборів у гурт-ку, гостем в ольштинській світлиці УСКТ був саме один із згаданих майстрів вокалістики — Любомир Мацюк. А про те, що дуже тут його чекали, свідчить хоч би присутність біля 50-ти, в основному молодих, слухачів. Цей своєрідний авторський вечір відбувся 8-го квітня ц.р.

Чим він був для молодої авдиторії? Насамперед ознайомленням з творчою біографією, зі шляхом шукань і досягнень людини мистецтва; потім розповідь про складну мандрівку цієї ж людини до глибинних таємниць музики, до оволодіння часткою з них; врешті пригаданням істини: чим більше світу перейдеш, чим докладніше пізнаватимеш мистецтво, тим цінішою і дорожчою ставатиме тобі материнська пісня, пісня твого народу — вона твоя найвірніша супутниця і твій причал.

Мандрівки Любомирові Мацюку доля не пожалі-ла. Згадаймо тільки, що на його шляху, між іншим, були Австрія, Південна Америка і США, що не завжди щаслива усмішка з'являлася на його обличчі. Звичайно, найбільшу радість приносили сценічні успіхи. Вельми, однак, дорожить артист вартостями, яких ані блиском кар'єри, ані Силою оплесків театральної публіки не зміряти. Ось глибоко вкарбована в його пам'яті Бразілія. Для певної групи людей був він тут гідним подиву «постачальником» естетичних вражень, однак для значної більшості, для отих з вулиць, шкіл, крамниць, для тих із щоденних зустрічей, був насамперед гідним щирої пошани вчителем і співучасником їхніх буднів. Жодні гроші, ані бажання приподобатись не вирішували про сердечну приязнь і ввічливість цих людей. Подібних їм не часто доводилось пізніше знаходити артистові. Отож знайомство з котроюсь з країн — це для Л. Мацюка, також, а може передовсім, пізнавання її мешканців, взаємовідносин, які вони спроможні створити.

Й інший шлях — до музичного мистецтва. Зрозуміло, на початку були професори і школа. Але потім і постійно була також школа — з цією лише відмінністю, що вимоги ставили не вчителі, а саме мистецтво. Бути з ним близько, приносити його іншим — це значить працювати. Працювати, відмовляючись від цілого ряду принад, без яких для пересічної людини життя здавалося б малоцікавим. Л. Мацюкові ніколи не була чужою думка про те, що люди стають великими насамперед у своїх дерзаннях. Художня мета, до якої він прямував, була ясна і чітка — навчитися так орудувати скарбом, отриманим від природи, — голосом, щоб уміти передати не тільки красу, але й сенс музики, бережно використовуючи для цього кожну, найдрібнішу навіть, композиторську прикрасу. Такого може домогтися, в першу чергу, справжній майстер камерного співу. Саме таким назвали Любомира Мацюка музичні рецензенти.

Рецензії, десятки рецензій різними мовами — це частка документації творчого життя гостя ольштинян. Мали нагоду знайомитись з нею учасники вечора. Л. Мацюк не перечить їм, хто вважає його камерним співаком. Але подібно як для композитора, так і для виконавця його творів, музика не має меж. Близькі тоді серцю Л. Мацюка і Скарлатті, Гайдн чи Моцарт, і романтики Шуберт, Вебер, Россіні, Мендельсон—Вартольді чи Шуман, і «програмісти» Берліоз, Ліст чи Верді... Зрештою, перелік можна б продовжувати аж до зовсім окремого розділу у захопленнях артиста — творів українських композиторів.

Підтвердження оцієї відкритості гостя для музичного розмаїття знаходили присутні також тоді, коли слухали записи менш і більш відомих їм арій і пісень, виконуваних саме Л. Мацюком та його дружи-ною. Здається однак, що в ці хвилини для більшості слухачів значно важливішим від репертуару було саме його виконання. І, незважаючи на «посередництво» звукопідсилювальної апаратури, підкорялись вони прецизійності та вроді голосу — теплого, міцного, без слідів насильства у горішньому регістрі, пронизливого своєю ліричною пластичністю. Була це просто нагода відчути ліризм великої щирості і безпосередності.

Нагода в ольштинян не перша, коли пам'ятати про згаданий 1982 р. Виступив він тоді, немов для рівноваги своєму другові, виключно з українським репертуаром. З піснею, без якої в Любомира Мацюка не зібрався б тут, у Польщі, так швидко такий широкий гурт прихильників. Критично і доброзичливо оцінює він середовище українців у цій країні і в одному не сумнівається, що рідна пісня є серед ключів до секрету генетичної пам'яті, біля витоків якої всі українці. Незалежно від того, в якій країні, на якому континенті вони не жили б. Хтозна чи саме не віра в єднальну силу цієї пісні та віра в незнищенність тих, з чиїх сердець вона випливає, не наказувала людям, долею собі подібних, — О. Мишузі, М. Менцинському, С. Крушельницькій чи В. Горовицеві повертатися до батьківської криниці.

Знає про це Л. Мацюк, пам'ятаючи оплески і сердечне зворушення глядачів також тут — у Кракові, Гданську, Білому Борі, Кошаліні, Ольштині. Вдячні вони були йому не тільки за збережений також для них талант, але й за пригадання Лисенка, Ярославенка, Гнатишина, Китастого, Туркевича, Чинча, Січинського чи Майбороди, за чарівливо подаровану їм «Діброву зелену», «Спалену пісню», за романси «Снилося вночі дівчині» та «Ка-зала дівчина», за кожну іншу пісню.

А за квітневу зустріч дякували ольштиняни гостеві квітами та добрим словом. (рг)

ЛИСТИ

Великих слів велика сила…

Після смерті Любомира (сценічне ім'я Любо) Мацюка я, на запрошення його дружини Wandи Hapek–Maciuk, одвідав її у Щеціні, де вони з Любомиром мешкали, і де він похований. Ванда розповіла, що Любомир був дуже розчарований провалом його планів щодо виступів в Україні. Перед самим розчаруванням, коли здавалося, що концерт у Львові все-ж відбудеться, Любо проводив немало часу у своєрідних репетиціях, виходячи до лісу і там розспівуючись… Добре пам'ятаю той нещасливий жовтневий ранок 1990го року, коли я відібрав телефон з Польщі. Любко повідомляв, що йде замовляти квиток на літак до Львова. На ту мить я вже знав, що організатор концерту Любомира, п. Баран[33], якраз зібрався виїжджати за границю на певний недовгий час, про що й повідомив Любомира. 17го лютня 1991го року його не стало. Уважаю своїм обов'язком оприлюднити витяги з листування, які проливають більше світла на історію невдалої спроби організації Його виступу у Львівській філармонії, рівно ж як і подають натяки на можливе місце знаходження решти документів.

Розуміючи вагу хаптурницької складової українського відродження в ті роки у Львові, я не бачив дійсної можливості залучити кого-небудь до організації виступів Любомира. Мимо цього, я зробив-було спробу зацікавити пана Бурка[34] з філармонії, подаючи йому певні відомості про особу співака Любо Мацюка, підтверджені опублікованими відгуками та записом на магнітній касеті копій платівок з його виконанням. Пан Бурко не виявив особливого зацікавлення, покликаючись на те, що записи не були достатньо новими. Решту розкажуть листи…

Після смерті Любо Мацюка відбулися два радіо-висилання, – одне зі Львова, 30го вересня 1991го року, друге з Києва, дати, на жаль, не пам'ятаю. В першому п. Баран стверджує, що організація концерту Любо Мацюка перебувала на завершальній стадії, і самому концерту завадила відбутися раптова смерть співака. Це не відповідає фактам, — як випливає з останнього листа Любомира. З другого запису випливає, що Орест Мацюк виключно скептично був налаштований супроти самої ідеї. Аудіо-записи додаю у форматі mp3.

Роман Мацюк.

---

[33] Заступник голови Львівського відділення Музичного товариства України

[34] Художній керівник Львівської обласної філармонії.

Варшава 20/X/82

Дякую за слова признання. Роблю, що можу і використовую ще добру форму голосу. Не багато співаків в мойому віці можуть співати, через брак доброї школи та фізичної форми. Маю декілька концертів для наших людей а також і для заграничних.

---

28. 09. 84.

Дорогий Романе !

[...] Повернувсь з Югославії і готуюсь до двох концертів.

13/XII/ 84

[...] здоров'я добре, голос добрий.

---

02. 27. 86.

[...] 2-го квітня співатиму на концерті Шевченка у Варшаві

1.XII.89.

Дорогі!

Я тепер у Варшаві. Багато змінилося за той час і треба тим радіти. Рівнож і я буду старатися відвідати Україну, а перед усім Львів та Київ. Маю охоту заспівати там та пригадати себе у Львові. Не знаю тільки, як це зробити, щоби якась інституція (може Муз-Інститут ім. Лисенка) або фільгармонія. Подумайте про те з Орестом, до котрого я також пишу. Може булоб добре забрати зі собою баса Денисенка (Театр Опери у Варшаві) А може товариство Україна?

Орест має матеріял про мене та платівки.

Всього доброго!

Любомир.

[Датування і частина листа втрачені]

[…] старання про можливости моїх концертів на Україні. Вже давніше я згадував Ромкові про охоту а також Орестові, якому я вислав і спомини і пропагандивний матеріял

[…] людей, крім дра Колесси, я не знаю і не хочу крутити їм голови. Тепер є добра нагода через перестройку тож хай наші українські мистецькі товариства подадуть руку своїм землякам що під ту пору живуть у Польщі. Я є в добрій голосовій формі але це треба добре підготовити та у відповідну пору року.

[…] Я хотівби заспівати у Львові, як колишній лавреат Конкурсу молодих співаків у Львові (1938 рік) Крім того цікавить мене Дрогобич, Борислав, Трускавець, Станиславів, Тернопіль, Золочів і т. д. а може і Київ та ще десь. Дохід з виступу у Львові та більших осередків хотівби призначити на памятник Т. Шевченка у Львові. Для моїх концертів потрібно доброго піаніста чи піаністки. Хто з компетентних чи зацікавлених осіб чи товариств прочитає матеріали про мене як співака, зможе зацікавитись такими виступами а тоді треба до мене написати, дого[воритися…]

В-ва, 01, 23 – 1990

Дорога Іванко!

[…] Це мусівби бути виступ у репрезентаційній залі, з доброю акустикою. Може найкраще фільгармонія. Нагоди до того не треба шукати. Можнаб зробити 45 ліття мистецької праці або щось подібного. Мої платівки має Орест і їх можна переграти на касету (тільки мене!) Посилаю статтю про мене, котру напевно має Орест. Радий, що др. Колеса зацікавився тим. Колись я передав йому і касету і матеріал про мене але може йому не передали! Мене Кізлів чи Попелі (села) не цікавлять. Я виріс у Дрогобичі і Львові. Мігби бути Борислав, Тернопіль, Станиславів чи Київ але не села. Ще недавно співав я у Польщі та на кораблях туристичних. Тепер буду співати у Мюнхені і Парижі. Це требаб добре і завчасу підготовити. Я ж мусівби підготовити себе добре – це ж історія!

Здоровлю Тебе щиро і кріпко цілую
Твій Любомир.

Щ-н, 02 – 07 – 990

Дорогі!

Михайло Миколаєвич пропонував зв'язатися з Денисенком

Вчора одержав листа від дра Колесси, в якому описує усі тарапати (брак адреси на моїх дописах і т. д.) Лист дуже гарний, згадує про Маму[35] та її заходи в справі організації моїх виступів. Я телефонував 4/II. до його [Денисенка[36] – Р.М.] дружини в справі Ігора, диригента[37]. Він мав піти до Театру і стрінутися з ним та переказати йому мій телефон і подзвонити мені в тій справі але до сьогодні ніхто не телефонував до мене. Буду ждати його [Ігора] повороту до Львова. Все одно, якась поважна інституція (фільгармонія чи якесь муз. товариство) мусять написати мені листа в тій справі запрошення на концерти а тоді я з ними чи ним договорюся. Дра. Колесу прохав я прислати мені одну або дві його композиції, щоби я зміг заспівати. Допоможіть йому зробити копію і вишліть мені. Чи не можна, Романе, зробити касету з моїми награннями з платівок що у Ореста?

Цілуємо Вас і бажаємо витривалості в тій справі

Ваш Любо

P.S. Навіть колиб я стрінувся з диригентом Ігорем то і так він, без запрошення офіціального для мене, не змігби зі мною договорюватися про час і місце концертів, тому потрібно завчасу таке запрошення на виступи, щоби обговорити усе потрібне до того а це забере багато часу. Я хотівби мати такі концерти на початку осені (вересень-жовтень). В справі репертуару пишу до др-а Колесси, бо його порада буде корисна.

Л.

[Ось у цьому місці додаю витяг з чернетки листа (не відаю, чи насправді колись висланого), написаного, вже після смерті Любо Мацюка, Іванною Мацюк, і адресованого, як випливає з повного його тексту, до п. Барана. – Р.М.]

Шановний…

В квітні 1990 р звернувся до мене родич Любомир Мацюк з проханням допомогти йому у виконанні гарячого бажання виступити на Україні своїй

---

[35] Іванна Владиславівна Мацюк

[36] [Зауваження на берегах, дописане пізніше у Львові Іванною Мацюк]: *Михайло Миколаєвич [Баран] пропонував зв'язатися з Денисенком*

[37] Ігор Лазанич

Батьківщині та із виступом своїми концертами тими ж з якими він як учень шановного Миколи Колеси виступав на сцені театру у Львові, а виїхавши за границю залишився там на дальших студіях і в дальшим із своєю дружиною виступав з концертами українських пісень 40 років – Реклам[ні] матеріяли вказують на його майстерність у виступах його як тенора

Христос Воскрес
Воскресне й Україна —

пише в листі до мене.

Пан Бурко до якого я звернулась у Фільгармонії за порадою Миколи Філаретовича Колеси, бо так спрямував мене до нього Любо Мацюк котрий був учнем Миколи Колеси і постійно держав з ним зв'язок висилаючи йому і платівки і касети своїх виступів за границею впродовж сорока років […] сам завів мене до дверей музичного Товариства до Вас – Ви зацікавились і взялись за організацію концертів Любо Мацюка з США.

[…] Ви організовали другим співакам виступи, а Любо Мацюка залишили на останню чергу.

Співаючи 40 років чужинцям американцям а потім полякам заскучив за братами українцями і забажав тим братам українцям співати. У відповідь я чула від Вас тільки те що Ви дуже зайняті другими замовленнями концертів і так від квітня минав місяць за місяцем квітень, червень, липень, серпень.

---

02. 19. 1990

Дорогі Іванка і Романе !

Іванка нав'язала контакт з відповідними людьми, бо ані Ромко ані Орест в тій справі нічого дотепер не зробили, мимо того, що я писав у тій справі давніше до них.[38] Обіцяного листа від Ореста нема а Ромко також не згадав нічого про це. Колиб не Мама то взагалі не булоб у тій справі зроблено. У мене є пропозиція а саме: подати мені адресу когось з найважніших, певне Богдана [*читати:* Барана][39] чи якогось музичного товариства – а я написавби в тій справі. Про мене та мою мистецьку працю усі вони знають з післаних документів, отже, коли зацікавлені, мусять рішити чи хочуть мене запросити чи ні !

Одинока людина з котрою я нав'язав контакт це др. Колесса. Ваш Любомир

---

[38] Щодо „Романа“, свідчу, що з самого початку мав тверде переконання в незацікавленості усіх можливих організаторів в Україні з тієї причини, що подібні справи без великого хабара в часі українського після-„перестроєчного“ так-званого „відродження“ ніколи не вирішувалися.

[39] Прізвище Богдан стосується п. Барана. Причина цієї помилки, швидше за все, криється в певній неуважності пані Іванни Мацюк.

Щецін 03. 05. 1990

Дорога Іванко !

[…] дістав листа від др. Колесси, який згадує про Тебе, візиту та поради в справі моїх виступів. Дуже мені прикро, що я не можу бути у Варшаві в часі побуту Лазанича з Театром. Але я написав про те Денисенкові і прохав його стрінутися в театрі з Лазаничем та обговорити з ним наші виступи. Якщо Денисенко буде тим зацікавлений то полагодить це у Варшаві. Я буду слухати поради др. Колесси у справі тих виступів і тому я радий, що п. Богдан [*читати:* Баран] телефонував до Тебе у тій справі і нарешті запізнався з відомостями про мене як співака а тоді зможе прислати мені найперше якогось листа в тій справі а пізніше офіційне запрошення на мої виступи. Тож я ожидаю адреси п. Богдана [*читати:* Баран] або вістки від него. Я планував виступи на початку осені, бо це найкращий час. […] я не зацікавлений виступати у якихось операх на сцені Театру, бо я вже давно того не робив. Крім того наші репертуари не мусять бути однаковими а сидіти там, робити проби чи учитися якихсь опер, це важка справа. Вони мають свої плани а я хочу займатися камерними концертами. Я маю свій репертуар, а я свій. Якщоб у тому часі був якийсь спільний концерт з багатьма солістами то я дуже радо візьму участь. Отже жду на адреси і поради, котрі дав тобі др. Колесса.

Обоє Тебе цілуємо
Любомир

[Чернетка листа від Іванни Мацюк, без дати.]

Обов'язково вишли ще письмо і друковану рекламу директору фільгармонії на адресу

Львів, вул. Чайківська 7
Директор
Едер Тадей Олександрович.

бо надіюсь що після ознайомлення з тією рекламою то і запросить Тебе у Львів у фільгармонію з концертом.

Зал прекрасний з прекрасною акустикою як чую або ходжу на концерти святкувань Тараса Шевченка тепер у березні.

Чекаю відповіді відносно Твоїх пороблених контактів з оперним театром (Лазанич Ігор) і з головою Музичного Товариства Бараном Михайлом.

Щецін 03. 15. 90

Дорогий Романе!

[…] отже: завинив Роман і рівночасно Орест, бо до них я написав про охоту виступити з концертами у Львові. Ти не відповів на це а Мати на свою руку почала діяти. Орест рівнож не відповів мені на листа взагалі хоч обіцяв розпитати про те і написати до кінця лютого. Думаю, що Орест не захотів тої справи порушувати бо не вірив в успіх Мами. Він навіть ні словом не написав про ту книжечку–спомини ані її не відіслав. Напевно булоб краще колиб Ти і Орест відвідали др. Колессу, запізналися з ним і порадилися як зробити, а матеріали про мене і награння він одержав від мене прошлого року, а коли Мама дала йому адрес – сейчас відписав і сказав, щоби я розпочинав концерти тільки з філгармонією! Мама не подала мені адреси директора філгармонії тільки цілий час згадувала Барана а опісля прочитавши усе про мене, [Баран] обіцяв вислати запрошення з філгармонії та зорганізувати концерт. Мама долучила ще Лазанича, диригента Театру та можливості виступити в опері, про що я мамі вияснив докладно. Адреси Лазанича до сьогодні я не маю а стрічатися у Варшаві я фізично не міг. Тепер Ти, Романе, пишеш, що тут взагалі нема кому організовувати концертів і щойно тепер подаєте мені адрес Кер. філгармонії про якого я перший раз чую. Ті речі, котрі я вислав Мамі мусять повернутися і це треба забрати від Барана або він мусить те передати дир. філгармонії. Мама писала, що Баран постара[є]ться запрошення і томуто я написав до нього листа, щоби договоритися з ним. Хай же тепер Баран віддасть документи дир. Едерові або хай Мати або Ви обоє відберете те та передайте дир. філгармонії.

Ваш Любомир

[без дати]

P. S. Для інформації: Жду на термін концерту у Мюнхені та Парижі для укр. громад, як рівнож термінів з Братислави і Праги та Вільнуса.

Щецін 03. 16. 90

Дорога Іванко !

Я вислав листа на адрес першої телеграми на Lwów Naukова D 64. Я просив, щоби врешті той Баран з філгармонії відповів мені (тепер на мій лист) та прислав запрошення чи договорився в справі концертів, так як радив др. Колесса. […] ще раз і то останній пишу, що мені потрібно, не якраз зараз, контакту з філгармонією, щоби обговорити той план.

Любо

24.04. 90

Дорогий Романе і Іванко !

Наразі держу контакт з Бараном. Я не маю можливості дати мої найновіші награння для Бурка а колиб хотів послухати співу то Ти, Романе, мігби позичити в Ореста наші платівки. Скажи тому Буркові, що я не відважився співати колиб не міг, зрештою і др. Колесса має мої награння то можнаб позичити. Я написав Баранові і жду дальших вісток. Я вже тим усім змучений, бо не почалося, як бачу, полагоджувати справи. Ніхто до мене не телефонував. Не журіться але спробуйте зробити це, про що Вам пишу.

Привіт усім Любомир.

Варшава, 05. 15 – 90

[...] Від Барана, якому написав листа з В – и, жду вісток. Я здоров і думаю про виступи, які, може, відбудуться.

Привіт п. Баранові !

Варшава, 12.VI. 90

Мої дорогі!

Бачу, що п. Баран справді має багато праці, тому не пишу йому, а тільки Тобі, а Ти будеш така добра і усе перекажеш і передаш. Усе, що зміг зробити, пересилаю Тобі, а він хай використовує усе потрібне. Цілий архів а рівнож старі афіші я привезу йому до музею а тоді і привезу архів моєї бувшої Дружини і усе потрібне. Рівнож постараюся дістати архіви інших митців, щоби вокалісти були добре зарепрезентовані.

Я тільки хотівби знати як це усе полагодиться, але без опінії п. Барана не можу нічого комбінувати. Хай вибирає (не забагато) де і коли (друга половина вересня, 30 вересня мої уродини і ім'янини) та жовтень. Хай п. Баран рішає усе і базується на моїх попередніх до нього листах, котрі, я вірю, він одержав. Усе, рівнож залежить, чи Всевишній і Мати Божа, поблагословлять мене здоров'ям та добрим голосом. Я радо позбудуся мойого архіву, бо хотівби цього мати на Україні а не в Польщі чи США або Канаді. Там тим ніхто не цікавиться !

Рівнож треба буде мати запрошення на виїзд на Україну, щоби усе добре полагодити. Дай Боже, щоби ті плани здійснилися. Подяка буде пізніше.

Обоє Вас цілуємо. Ваші Мацюки.

Іванка, наші платівки мусять бути грані на дуже доброму апараті !!!

Липень 9 – 1990

Пан Баран написав мені і подав надію, що ми побачимось у Львові. Я відписав і зазначив чого треба до моєї подорожі (запрошення) та час на ті концерти (друга половина вересня і жовтень)

Він справді дуже зайнятий і я не знаю як він дасть усьому раду. Тепер я сиджу у Щеціні і готую голос до співання.

Чи ви дістали велику коперту з фото та іншими речами ? — я більше не маю !

[частина листа (?) і дата втрачені]

Оце моя пропозиція на програмку. Не подаю поодиноких заголовків пісень, щоби можна вже на місці вибирати і їх заповідати презентером.

Я переслав Тобі, Іванко, усі найважніші відомості про себе як співака і просив п-на Барана, щоби він усе те передав п. Буркові.

А що властиво робиться, бо ані Бурко а тим більше Баран ані не пишуть ані не інформують.

Дивне і забирає мені
охоту !

[чернетка листа від Іванни Мацюк, без дати]

Хоч С. І. Бурко у відпустці до 30. VIII то заходячи до фільгармонії я дізналась що ранком забігав до своєго кабінету і передав нарешті цій Орисі яка занялась складанням Твоєї програми по його дорученню – передав їй лист від Тебе з 25. VII з програмою і вона дала мені його прочитати

Одночасно в контакті я з Михайлом Миколаєвичем який від свого музичного товариства організо[вува]в приїзд, влаштування та і концетр ще і з Колессою [д]вом приїханим співакам з Торонто який відбувся 20. VII в залі фільгармонії — і ознайомлюючи співак[а?], що і Тобі організовує концерт виявилось що це і Твій товариш з США і розказав йому про прославленого […]

Серпень 30 . 1990

Дорога Іванко !

Я народився в Унятихах[40] коло Дрогобича, де ходив до середньої школи, отже я Бойко ! Дата мойого народження (правдива) це 30. 9. 1920 а батько мені з різних причин виробив документи на 30.9.1916 і це мені допомогло і такі дати у мене на пашпорті і такі дати треба подати на запрошенні. Це для формальности. І так я написав Баранові. Але не знаю, що з ним сталося, бо ані не пише ані не питає про концерти а що найважніше: Чому не присилає мені запрошення, щоби я міг почати старатися про візу. Забрав усі потрібні документи, про ніщо не інформує мене а самі обіцянки мене не вдовольняють. П. Бурко бодай вислав мені неофіційне запрошення без фірмового паперу з фільгармонії, а п. Баран, твоя і моя надія, навіть не ласка і такого запрошення вислати. А хто властиво дасть мені це запрошення і коли ? За стільки часу я дістав від Барана 2 листи з обіцянками і кінець. Що далі, чому я маю нервувати з тої причини ?? Мені вже відхочується усього того і шкода Твоїх заходів. Цеж уже вересень а де віза, а де підготовка до подорожі. Зрозумій мене, що я не маю претензій до Тебе, але до тих людей, котрі за те відповідають.

Бачу, що з цілого світу запрошують ансамблі на виступи а тут одного живого співака годі полагодити. Що таке? Я мушу мати спокій та духову підготовку до моїх концертів а тут сумніви. Зрозумій, що я мушу їхати до СССР Амбасади до Варшави, а щоби я напевно дістав візу, то я потребую „Офіціяльного запрошення якоїсь муз. інституції чи товариства. Ти згадувала, що Баран це полагодить а яке його товариство — я не знаю, бо він нічого не написав. А чому філгармонія не пришле такого запрошення як офіційна державна установа ? Роман мав рацію: Говорять усі, усі обіцяють але до роботи нема кого. Я дуже прошу остаточно поговорити з тим Бараном чи Бурком і жду на офіціяльний визов до Львова.

Цілуємо Вас усіх і жду !

Любомир

---

[40] Саме так пише Любомир в листі: „в Унятихах“

Вересень 25 – 1990

[…] в справі мойого концерту у Львові я, після довгих місяців та переговорів, нічого ще не знаю, а найголовніше : потрібного запрошення для Польщі, не маю. Крім того, я ще не знаю, коли буду мати той концерт ? бо ніхто не визначив дня, ОТЖЕ : КОЛИ, бо знаючи день, я можу щойно тоді просити п. Барана замовити готель та розпочати проби з піаністкою. А якже можуть друкувати афіші, коли ще не знають дня концерту ?? […] п. Баран змігби сам заповідати програму і не треба видавати грошей на друк програмок. А як робив це Гошуляк ? Булоб великою глупотою, колиб я приїхав до Львова не знаючи дня концерту і мусів чекати на концерт. Крім того я мушу замовити білет на літак і це треба зробити довше на перед, бо може не бути місця !

Отже, як сама бачиш, ще нічого не полагоджено, а пишеться про те більш як ½ року. Пан Бурко писав, що булоб добре мати такий концерт поміж 20 а кінцем жовтня, але ані він ані Баран нічого в тій справі не пишуть а я жду як дурень і дивуюся що це так важко договоритися. Я хочу поїхати до Львова і заспівати з насолодою та радістю, а не нервувати.

Гошуляк мав щастя бо вже співав у серпні а для мене місця не було хоч я недалеко Львова.

---

28. 9. 1990.

Дорога Іванко !

Присланий афіш, що має служити до концертів у інших містах не вказує що це гостинний виступ відомого укр. співака зі США, лір. тенора Любо Мацюка.[41] Кардинальною помилкою є те, що не зазначено, що це концерт творів Галицьких композиторів та класичних античних арій. Я ж не можу ошукувати слухачів, що буду співати укр. народні пісні, козацькі, бо такого співати не буду. Пан Баран був радий, що я посвятив репертуар Галицьким давнім композиторам. Такого в програмці Тобі післаній не було.

Рівнож не зазначено на афіші, що доходи з концертів підуть на памятник Т. Шевченка.

Рівнож виходить, що організатори ще не знають дати мойого першого концерту, хоч вже проминуло майже 9 місяців відколи та справа обговорюється. І Тобі і п. Баранові я вислав листи, але ніхто до моїх завваг не застосовується. Не розумію, чому Ти висилаєш мені не викінчену афішу: Чи це для заспокоєння мене ?

---

[41] [Додано Любомиром на берегах]: Рівнож не зазначено на афіші, що доходи з концертів підуть на памятник Т. Шевченка.

Попросту: нічого не рішено і не заплановано і я не можу приготовитися до поїздки. Рішайте і не мучте мене

Привіт Любомир.

[повний текст і дата втрачені]

Час утікає а я щей до сьогодні не знаю, що Баран зорганізує і коли ? Я писав йому в останньому листі, що требую запрошення. Не знаю, як довго прийдеться ждати на візу а не хотівби робити усього нервово. Я, наразі, здоров і заохочений виїздом, тому хочу мати конкретні вістки.

[чернетка афіші була переслана Любомирові і повернулася з його зауваженнями]

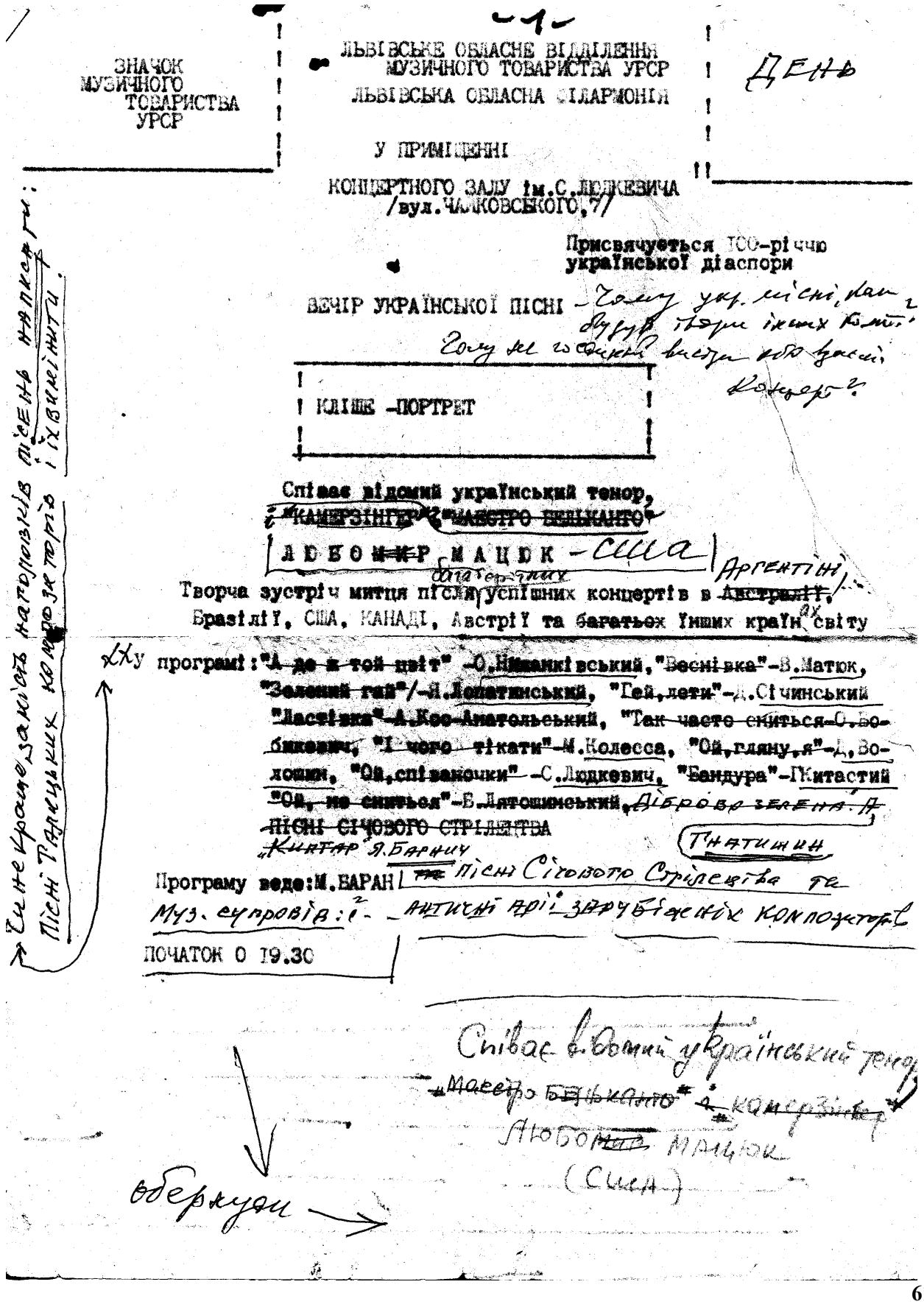

[на звороті картки рукою Любомира:]

Я дозволив собі виправити усе написане, чого на афіші не потрібно

Прошу ласкаво передати п. Баранові.

1. У мене уся література писана Любо Мацюка (а не Любомира)

2. Назви : Камерзінгер і Маестро Бельканто відносяться до оцінок а не на афішу (прошу скромніше !)

3. В Австрії я не співав (помилка)

4. На концерті у філгармонії я буду виконувати античні арії, які я подав у програмці. На тій листівці немає про те згадки, а чому ? По інших містах (якщо будуть) я того співати не буду.

5. Прошу, як вже писав п. Баранові, не подавати назв пісень (бо можна їх довільно змінняти) тільки назви композиторів, так як я дозволив собі це поправити

6. Бракує прізвища піаністки ! що найважніше : Без дати концерту запрошення не важне, бо я не можу замовити літак до Львова !!! Прошу нарешті зрозуміти про що я завжди писав і того не ігнорувати[42].

P.S. Ще одна дуже важлива справа а саме :

Програмка

Прошу сказати п. Баранові, що я пропоную не друкувати програмок на жадні концерти, бож він буде провадити концерти а це зайвий видаток та зобов'язує виконувати. Попросту будемо вибирати собі любі пісні, без накиненого порядку а ту Оду до Пісні п. Баран зможе відчитати і вже. Рівнож те, що я Тобі подав до програмки (взірець) він може відчитати про мене, що було написане і кінець. Це обмежить видатки, дасть свободу та не буде зобов'язувати нікого. Я не поїду робити там кар'єри а тільки заспокоїти снагу та зможу заспівати по 50 роках своїм землякам. Оце найважніше, про що Вас прошу передати.

Запрошення Л. потрібного до візи ще нема — дня концерту у Львові ще нема — чому ???

---

[42] [Додано Любомиром на берегах]: Прошу ласкаво передати п. Баранові.

Листопад 2 – 1990

Дорога Іванко !

До мойого виїзду Баран не уважав за потрібне повідомити мене про зміни в справі концерту. Щойно вчора прийшов лист від Барана. І що булоб, колиб я не потелефонував до Тебе і не довідався про ті несподівані зміни ?? Щойно тепер я бачу, що цей Баран зводив і Тебе і мене а для спокою видрукував афіші без дня. І так моя перша зустріч з вільною Україною тріснула як миляна банька ! І Вас не побачу і Люсю підвів і не відвідав гробів Рідних і т. д. Грудень не є відповідним місяцем на концерт (холод, сніг і т. д.)

Побачу, що Баран понаписував у листі а тоді напишу про мою думку. Я дуже зранений його поступованням. Шкода мені Тебе та моїх планів. Колиб я рішив таки заспівати у травні, якщо буду здоровий, то зробивби це для Тебе і Романа.

Привіт усім

Любо

[без дати, виглядає на грудень 1990]

Якщо Баран не має охоти
організувати концерту у травні,
прошу забрати від него усі матеріа-
ли про мене і заховати.
Я йому написав „доброго" листа,
може дійде до висновку.

Не Журіться, з Богом!

3.І. 91.

З Новим Роком !

[…] я останньо не добре себе почуваю фізично а передусім психічно, чого причиною є Баран та його обіцянки. Шкода, що Ти не змоглаб прочитати мойого останнього до Барана листа, де я описав докладно усі його крутійства та брак логіки. Пересилаю Тобі копії його листів до мене, щоб і Ти довідалася про його золотоустий дар. Я писав Тобі про опінію науковців зі Львова про Барана, тому і не старайся його виправдати. […] я був зламаний і психічно. Не знаю, на якій підставі Ти твердила про можливості на грудень чи травень, але це хиба байка. Він навіть не відповів мені на листа та не потвердив готовість зреалізувати мої концерти. Я називаю це фікцією та несмачним жартом. Він сам заперечує

собі та писанню листів. На підставі опінії консула СССР я навіть можу задумуватися, що це сам Баран написав рукою запрошення для мене за пізно і на час дуже обмежений та сам його підписав, замість завідуючого культурного уряду. Афіші були, як додумуюся, зроблені на успокоєння мене. Зміст афіші недобрий, без моєї згоди, ограничений в репертуарі, що не потверджує моїх назв: маестро бельканто чи камерзінгер. Жадних козацьких ані народних творів я не співаю, бракує назв композиторів, котрих мав виконувати. І кому це здалося ? І хто мав співати ті концерти : я чи Баран ? Я поїду до Львова, зроблю собі стрічу у Муз. Інституті чи по радіо або телебаченні і так, як мені захочеться. Прикро, що моя перша зустріч з вільною Україною не була зреалізована […] а ми наївні повірили. Телефонував [Баран] до Щеціна і говорив з моєю Дружиною, але навіть не просив переказати мені, що концерти не відбудуться, бо його не буде. Обіцяв телефонувати до Варшави але до 22 жовтня ніхто до мене не телефонував. Віза була до 10 жовтня, тож не було сенсу їхати до Львова, не маючи готелю і т. д. Мій американський паспорт не був причиною до одержання візи, тільки брак запрошення, котре ніяк не могло дійти до мене, бо напевно він так хотів чи занедбав. Я не різник ані аматор і в такому душевному стані не міг доволити собі на таке полагоджування справи.

Ще ніколи в житті я не полагоджував з чужинцями справи концертів аж 9 місяців, бо це були імпрессарія професійні, котрі себе і мистців шанували. Але чого ж можна сподіватися від українських аматорів, подумай. От Тобі ще один доказ браку логіки : запросив мене на 15 травня на відкриття музею ім. Менцінського і просив, щоби я обов'язково приїхав. А де було запрошення на візу і чого я мав їхати коли він сам не був на відкритті музею і не повідомив мене ???

Привіт від

Мацюків

[чернетка звернення від Іванни Мацюк]

Шановний Михайло Миколаєвич!

Прошу Вас зорганізувати по радіо передачу концертів тенора Мацюка Любомира лавреата молодих співаків учнів Філарета Колеси у Львові. —

Дальші студії за границею прославили Любомира Мацюка по всій США так як він співав і бодрив народ народними українськими піснями впродовж 40 років — у вересні зближається день його народження

З шаною до Вас
і з надією на передачу Львів — Київ.

Ветеран пед. праці
Іванна Мацюк

[записка]

Шановний Пане Баран!

Дуже прошу зорганізувати Концерт бл. п. Л. Мацюка співака з США. з нагоди дня уродження.

І. Польняк

з Англії

Приєднуюся до просьби.

Плешкевич Емілія

[записка]

Шановний
Михайло Миколаєвич

Так як Ви готовили в листопаді
1991р. концерт прославленого
в цілій сил тенора Мацюка
Любомира і він не відбувся
по причині несподіваної його
смерті прошу зорганізовати
передачу по радіо передачу його
прекрасних народних пісень
які лунали впродовж 40-ка
років по всіх містах США -
а гарячим бажанням
його було проспівати тут
на Україні.
Хай і ми на Україні
почуємо його задушевні
з любовю до своєї України
пісні з нагоди того дня народження
у вересні З шаною Горна Марія
Львів Добролюбова

[на пошану — Василь Мова]

* * *

Гарно співаєш ти, любонько!
Спів той із серця, любонь, виринає,
Бо в лоні серце, мов струнок, він рине,
Тихою тіхою душу сповиває.

В співі бажання палкії вчуваються,
Гарні надії, пречишно цвітучії,
Чується й плач, що все те не збувається,
Чується серце, за долю тремтюче.

Чуються й згуки жалісні, благаючі;
Чутно на долю гірку нарікання,
Чутно тужбу про літа проминаючі,
Чутно про щастя незбутнє ридання....

Гарно та й дуже пісень ти співаєш,
Любую тугу мені надаєш ти...
Серця ти сльози, любонь, виливаєш,
Перли душі виявляєш до решти.

Василь Мова

Ода до пісні

Любо Мацюк

Люблю тебе пісне за те, що ти рідна, весела мов дитинство, тужлива як моя молодість і сумна як неминуча старість.

В тобі, пісне, є щось, чого словами описати не можна. Чую в тобі, пісне, шум карпатських смерек, сопілки пастухів на полонинах, щебетання птахів, шум потоків та голос моєї найдорощої Мами. Вдихаю з тебе запах рідної землі, ланів пшениці і соняшників золотих. Смакую в тобі смак джерельної води і смак гіркої сльози в далекій чужині. В тобі криється таємниця усього, бож ти друг людини. Співають тебе, пісне, усі вільні народи. З тобою рвуть кайдани усі раби землі. Ти єднаєш людей і народи, бож ти є даром Бога і Природи.

Пісне рідна, куди я не ходив за тобою, де не співав я тебе, щоб погасити спрагу мойого нутра.

Лети, рідна пісне, усюди там, де живуть мої брати. Не оминай багатих і убогих. Лети понад степами і горами, де живуть мої брати українці. Вони ждуть на тебе з відкрити серцями.

І сльози радости і щастя побачиш у їхніх очах. Прийми ті сльози як заплату за свою заворожену силу.

Увійди в серця усіх тих, котрі тебе забувають. Загрій їхні серця а вони проситимуть пробачення.

Пісне рідна, ти можеш усе, бож в тобі рідний дух, бо вічна ти !

1987 рік
з нагоди 40 ліття
мистецької праці.